

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2017–2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Radana Michálková

**Vliv prostředí na rizikové chování dětí
a mládeže na Jesenicku**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2017–2020

BACHELOR THESIS

Radana Michálková

**The Influence Of Environment on a Risky Behaviour of
Children and Young People in Jesenicko**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 3. 2. 2020

Radana Michálková.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Zdeňku Mouchovi, CSc., za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Práce předkládá informace, týkající se rizikového chování dětí a mládeže na Jesenicku, konkrétně se zabývá vlivem prostředí na toto chování. Teoretická východiska se věnují základním pojmům týkajících se poruch chování, dítěte v období adolescence, stávající rodiny a její možné krize, sociálního a primárního prostředí, sekundární socializace, rizikového chování, prevence patologických jevů. Poté následuje šetření provedené na ZŠ na Jesenicku. Úkolem bylo zjistit, které prostředí má na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenicku největší vliv a jaké rizikové chování je mezi adolescenty na Jesenicku v dnešní době nejčastější. Je zde popsán cíl šetření, metoda sběru dat a charakterizováno výzkumné prostředí. Na závěr je v práci provedena analýza získaných dat a interpretace výsledků šetření.

Klíčová slova

Adolescence, děti, mládež, rizikové chování, rodina.

Annotation

The thesis presents information about the risk behavior of children and youth in the Jeseník region, specifically it deals with the influence of the environment on this behavior. Theoretical background deals with the basic notions of behavioral disorders, child in adolescence, current family and its possible crisis, social and primary environment, secondary socialization, risk behavior, prevention of pathological phenomena. This is followed by an investigation carried out at the elementary school in Jeseník. The task was to find out which environment has the greatest impact on the risk behavior of children and youth in the Jeseník region and what risk behavior is most common among adolescents in the Jeseník region today. The aim of the survey, the method of data collection and the research environment are described. Finally, the thesis analyzes the data obtained and interprets the results of the survey.

Keywords

Adolescence, children, family, risky behavior, youth.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PORUCHY CHOVÁNÍ – VYMEZENÍ POJMŮ	10
1.1 Etiologie poruch chování	12
1.2 Klasifikace poruch chování	13
1.3 Diagnostika a přístupy k řešení poruch chování	14
2 DÍTĚ V OBDOBÍ ADOLESCENCE	16
2.1 Charakteristika období v kontextu vývojové psychologie.....	16
2.2 Emoční vývoj a socializace v kontextu období	16
3 STÁVAJÍCÍ RODINA A JEJÍ MOŽNÉ KRIZE	18
3.1 Charakteristické znaky dnešní rodiny.....	18
3.2 Proměny funkcí dnešní rodiny	21
4 PRIMÁRNÍ PROSTŘEDÍ	23
4.1 Vztahy mezi sourozenci.....	23
4.2 Vztahy s rodiči, výchova	23
5 SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ	25
5.1 Vrstevnická socializace	25
5.2 Vztahy ve škole.....	25
6 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	26
6.1 Souvislost rizikového chování a školy	26
6.2 Školní prevence	26
6.3 Souvislost rizikového chování a rodinného prostředí.....	28
6.4 Poruchy ve výchově a funkcích rodinného prostředí	29
7 PREVENCE PATOLOGICKÝCH JEVŮ	31

PRAKTICKÁ ČÁST	33
8 ÚVOD DO VÝZKUMU	33
8.1 Cíl výzkumu.....	33
8.2 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz.....	33
9 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	35
9.1 Výzkumný vzorek, místo realizace výzkumu.....	35
10 VÝZKUM – INTERPRETACE KAZUISTIK	36
11 ZHODNOCENÍ VÝZKUMU	51
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55
SEZNAM ZKRATEK	57
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

V dnešní uspěchané a moderní době se takřka každý den setkáváme s nějakým druhem násilí, ať už jde o násilí virtuální, se kterým se setkáváme v televizi nebo v počítačových hrách, tak i s násilím reálným. Dost možná je to proto, že tahle dnešní doba dává více podnětů k tomu, jak násilí projevit. Je známo, že každé dítě se učí napodobováním. Samo však není schopno rozlišit, jaké chování je správné a jaké špatné. Každého jedince během jeho života ovlivňuje řada faktorů, podle nichž se potom chová nebo nějak jedná. Určitý vliv je dán biologicky, tedy dědičně. Především se však jedná o působení rodiny, školy, vrstevníků. Tato bakalářská práce se právě této problematice věnuje. Popisuje roli prostředí, které působí na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenicku. Záměrem bakalářské práce je podat ucelený soubor informací o dětech a mládeži s projevy rizikového chování. Hlavním cílem práce je zjistit, do jaké míry je rizikové chování na Jesenicku ovlivněno prostředím. V úvodní kapitole jsou předloženy základní informace o samotných poruchách chování, klasifikace poruch chování, diagnostika a přístupy k řešení poruch chování. Druhá kapitola vymezuje pojem dítě, adolescence. Třetí kapitola se zaměřuje na stávající rodinu a její možné krize, charakteristiku dnešní rodiny a proměny jejích funkcí. Čtvrtá kapitola se zabývá sociálním prostředím, sekundární socializací, vztahy s vrstevníky a vztahy ve škole. Pátá kapitola se věnuje samotnému rizikovému chování. Je zde popsána souvislost rizikového chování a rodinného prostředí a souvislost rizikového chování a školy. Šestá kapitola uvede patologické jevy. V praktické části je zformulován cíl šetření. K jeho naplnění byla zvolena metoda sběru školních a výchovných dokumentů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PORUCHY CHOVÁNÍ – VYMEZENÍ POJMŮ

Chování je způsob, jakým se jedinec projevuje, jak ho vidí ostatní. Chování se hodnotí jako slušné, vhodné, ale nevhodné. Každá společnost má svoje normy, vzorce, hodnoty. Chování jedince je značně ovlivněno výchovou během jeho vývoje, kdy může docházet v určitých obdobích k různému chování, které lze posuzovat vzhledem k určitému vývojovému období za přirozené. Jestliže toto chování není usměrňované, může přerůst v poruchu chování, za niž se považují negativní odchylky od normy, kterou to, co je běžné, hodnotí jiné skupiny, jiné osoby. Poruchou chování je takové chování, které porušuje sociální normy.

Poruchy chování jsou takové projevy dětí, které nerespektují ustálené společenské normy.

Takové poruchy chování se nejčastěji projevují u dětí sociálně narušených. K jejich vzniku patří nevhodné a nedostatečné výchovné působení a vlivy sociální, ale také dispozice osobnosti na podkladě centrálního nervového systému.

Podle Vágnerové (2004) mohou mít poruchy chování velmi širokou škálu projevů, přičemž u dětí a dospívajících bývají nejčastěji uváděny:

- zlozvyky,
- lhaní,
- krádeže,
- záškoláctví, útky, toulání,
- agresivita, šikanování,
- patologické závislosti (drogové závislosti, alkoholismus, nikotinismus, gamblerství),
- sexuální deviace,
- sebevražedné jednání.

Renotiérová a kol. (2004) objasňují konkrétní projevy problémového chování takto:

- Dětská neposlušnost a nekázeň: neplnění pokynů vychovávajících, nerespektování výzev nebo norem.
- Vzдорovitost: vzdor se projevuje v životě každého jedince, mezi třetím až pátým rokem života se objevuje údobí vzdoru, dítě si uvědomuje své vlastní já, podobné období se projevuje v pubertě. Podstatou vzdorovitosti je reakce jedince na náročné situace, odpor k výchovnému snažení a k autoritě vůbec.
- Negativismus: projev počáteční nezralé dětské vůle.
- Lež: je vědomé zkreslování skutečnosti za účelem ochránit se, vyhnout se povinností. Podvod, pomluva.
- Záškoláctví: útěk ze školní výuky nebo nedostavení se do školy bez omluvy. Povinnosti žáka je chodit do školy.
- Patologické závislosti: závislostní chování v oblasti herních automatů, sexuálního chování, alkohol, drogy, cigarety, ale i závislost na jídle, sledování televize, pracovní činnosti, účast v sektách, kultech.
- Drogová závislost: jako u každé závislosti se zde podílí základní faktory osobnosti člověka, vlivy vnějšího prostředí.
- Krádež: je charakteristické záměrné jednání. Nejzávažnější jsou opakované krádeže v partě, jelikož zloděj má podporu dalších členů party a ani krádež nepovažuje za porušení norem.
- Šikana: bývá nenápadná, objevuje se mimo dohled dalších osob, mnoho dětí trpí v tichosti. Šikana může mít podobu fyzického násilí a ponižování nebo psychického ponižování a vydírání. Agresor bývá fyzicky zdatný, neukázněný, má potřebu ukazovat svou převahu nad ostatními. Obětí se stává jedinec s nízkým sebevědomím, většinou úzkostný.

Pipeková (2006) vysvětluje pojmem poruchy chování jako negativní odchylky v chování některých osob od normy. Normou se rozumí to, co je běžné, co očekávají jiné osoby nebo skupiny. Normu lze posuzovat z hlediska medicínského, statistického, sociálního, filosofického. Chápeme ji tedy jako určité měřítko, normalitu, jako vyjádření stavu.

1.1 Etiologie poruch chování

Slowík (2016) uvádí, že poruchy chování jsou nejvíce vázány na sociálně podmíněné příčiny, nepodmíněné nebo patologické rodinné prostředí, vliv negativně orientovaných vrstevnických skupin, nesprávné výchovné postupy. V řadě jedinců s poruchami chování je však možné najít patologické změny osobnosti, tedy psychické poruchy a onemocnění, mentální postižení, projevy hyperaktivity.

„Poruchy chování jsou charakteristické takovými projevy jedince, které se vymykají přiměřenému chování dané věkové a sociokulturní skupiny“ (Slowík, 2016, s. 137).

Slowík (2016) rozděluje klasifikaci etiologických faktorů poruch chování do tří skupin:

- Predisponující – lehká mentální retardace, dědičnost, disociální porucha osobnosti, dědičnost.
- Preformující (socializační) – vliv rodiny, školy, vrstevnických skupin.
- Provokující – krize, věkové období (adolescence).

Valenta a kol. (2014) rozděluje etiologii poruch chování do pěti skupin:

- Biologická podmíněnost – sem se řadí některé rysy temperamentu, narušení struktury centrálního nervového systému.
- Psychologická podmíněnost – může být voláním o pomoc, kdy jedinec svým problémovým chováním upozorňuje na situaci, s níž si neví rady.
- Rodinná podmíněnost – je dominancí ovlivňující problémové chování. Sem patří především málo osvojené morální normy rodičů. Dosti často se zde problémové dítě stává obětním beránkem, kdy je dítěti dáváno za vinu, že je příčinou všech problémů v rodině.
- Sociokulturní podmíněnost – souvisí se stavem dané společnosti, ve které jedinec žije, subkultury podporující porušování norem – gangy.
- Situační podmíněnost – nastává při dlouhodobých zátěžových situacích, je-li možnost uniknout sociální kontrole.

„Vznik poruch chování je složitý proces, který je ovlivňován mnoha proměnnými. Mluvíme o tzv. holistickém (bio-psycho-sociálním) modelu poruch chování, jehož principem je kombinace vlivů biologických faktorů, sociálního prostředí a osobnostních rysů na vývoj poruch chování. Můžeme často definovat jen jakési rizikové faktory, které v kombinaci s dalšími nepříznivými vlivy mohou podmínit vznik poruch chování“ (Valenta, 2014, s. 140).

1.2 Klasifikace poruch chování

Etopedické poruchy chování jsou označovány jako nežádoucí projevy různého stupně. Nastávají krádeže, lhaní, zlozvyky, negativismus, zlozvyky, neposlušnost, toulání, útěky a záškoláctví. Takové projevy chování často dospějí až k delikvenci. Etopedická literatura nejčastěji uvádí následující kritéria:

Poruchy chování podle stupně společenské nebezpečnosti (disociální chování, asociální chování, antisociální chování):

Disociální chování je nespolečenské a nepřiměřené chování, ale zvládnutelné vhodnými pedagogickými postupy. Nenabývá sociální dimenze a nejvíce se objevuje ve školní a rodinné výchově. Většinou jde o neposlušnost, negativismus, vzdorovitost, lži, porušení kázně proti školnímu řádu a drobná porušení normy. Tyto projevy jsou charakteristické pro určitá období vývoje dítěte a mají přechodný ráz (období puberty). Při řešení těchto obtíží se vyhledávají poradenské instituce, péče psychologa nebo speciálního pedagoga.

Asociální chování není shodná se společenskou morálkou. Jedinec porušuje normy morálky dané společnosti a společenské normy, ale nepřekračuje právní předpisy. Svým chováním škodí především sám sobě – špatný prospěch, útěky, záškoláctví, alkoholismus, tabakismus a jiné druhy toxikomanie, sebepoškozování, gamblerství. Řešení situace je možné v rámci poradenské péče, ale i řešení ústavní péče ve speciálních výchovných zařízeních.

Antisociální chování je protispolečenské jednání, jež poškozují nejen jedince, ale i jeho okolí, společnost, majetek. K tomuto chování patří veškerá trestná činnost, sexuální delikty, vandalství, loupeže, krádeže, zabití a vraždy, terorismus, výrazné násilí a agresivita, organizovaný zločin (Slomek, 2010, s. 19, 20).

1.3 Diagnostika a přístupy k řešení poruch chování

Převýchova a ochranná výchova dětí a mládeže podle Monatové (1997):

Disociální chování

U disociálního chování je zapotřebí upravit výchovu nejen v rodině, ale často i ve škole. Je zapotřebí zjistit příčiny zlovyků, neposlušnosti a nekázně, protože je možné, že je způsobují rodiče svým neuváženým jednáním, nevhodným přístupem k dítěti nebo neuváženým jednáním rodiče. Každou sebemenší snahu dítěte o změnu chování je nutné docenit a pomoci v dalším vývoji. Také je důležitá plná podpora rodiny, přátel, pedagogů. Aby nebyla převýchova obtížná, je nutné, aby dítě vědělo, že má plnou důvěru rodičů i učitelů.

Asociální chování

Mnohem složitější je řešení problémů u dětí při asociálním chování, mnohdy bývá odrazem nefunkční rodiny, která může být rozvrácená, rozvedená nebo neúplná. Taková rodina se o dítě stará nedostatečně, nevěnuje dítěti pozornost. Sem také patří nepřiměřené nároky rodičů rodiny nebo školy. Dítě se neumí učit, tudíž nejeví o učení zájem, a zároveň nenalézá podporu od rodičů ani učitelů. Úkolem vychovatelů je změnit chování nedospělého jedince, jelikož tyto úkoly neplní rodina. Je zapotřebí, aby vzniklou situaci začali a pomohli řešit učitelé, speciální pedagogové, psychologové, ale také lékaři. K zabránění prohlubování poruch chování mladistvého je někdy dokonce nutná ochranná výchova.

Antisociální chování

Je chování, kterým jedinec poškozujee sebe, ale i společnost. Za hlavní příčinu bývají označovány neurovnané rodinné vztahy, i když krize rodiny nemusí být navenek patrná. Pokud není možná náprava těchto jedinců v rodinném prostředí, jsou nejprve zařazeni na dobu dvou měsíců do dětského diagnostického ústavu, který plní diagnostické úkoly, zahájí převýchovu a výuku v internátní základní škole. Po detailním posouzení a prozkoumání se jedinec již nevrací do rodinného prostředí, ale je umístěn do dětského výchovného ústavu. To s sebou zpravidla přináší omezení rodičovských práv a soudní výrok o ústavní výchově. Dítě, které je umístěné do dětského domova, navštěvuje místní základní školu, v těžších případech je umístěné do dětského domova s vlastní

základní školou. Zde je důležitá vhodná volba výchovných postupů, děti by měly být vychovávány tak, aby se v budoucnosti staly plnohodnotnými občany a začlenily se pozitivně do života. Hůře vychovatelná mládež, která již dosáhla věku patnácti let, je přechodnou dobu sledována v diagnostickém ústavu pro mládež, kde se soustavným pozorováním a studiem materiálů určuje stupeň její mravní narušenosti. Dívky a chlapci jsou umístěni odděleně. Po stanovení dalšího postupu jsou přemístěni do výchovného ústavu pro mravně narušenou mládež, kde jsou soudem rozhodnutá ochranná nebo ústavní výchova a diferencovaná výuka podle jejich úrovně vědomostí a dovedností. Důležitou součástí je pracovní vyučování, jež je účinným prostředkem převýchovy. Naléhavým úkolem instituce vychovat z této mládeže řádné a plnohodnotné občany, a tudíž odstranit jejich morální nedostatky.

Ústavy mládeže se člení do tří skupin:

V prvním typu ústavu pracují mladiství, kteří ještě nejsou narušení, ale ohrožení okolím, odkud přišli.

Ve druhém typu ústavu jsou umístěni ti, u nichž byly zaznamenány společensky nebezpečné poruchy chování.

Do třetího typu ústavu jsou umístěni jednotlivci se společensky nebezpečnou trestnou činností, u nichž byla převýchova dosud neúspěšná.

2 DÍTĚ V OBDOBÍ ADOLESCENCE

Adolescence je období dospívání, jak dále konkretizuje Vacínová:

„Období adolescence trvá přibližně od 15 (16) do 20 (21) let a je etapou završení dospívání po stránce psychické. Dolním vývojovým mezníkem je dosažení pohlavní zralosti, případně ukončení povinné školní docházky, horním mezníkem je dosažení dospělosti. Kritérií dospělosti je několik, po právní stránce je jedinec dospělý už v 18 letech, většina dospívajících je však v té době ještě v profesní přípravě, závislá na rodičích“ (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2010, s. 99).

2.1 Charakteristika období v kontextu vývojové psychologie

K vývojovým úkolům pro období adolescence podle Havighursta patří:

- *„přijetí vlastní fyzické struktury a role svého pohlaví,*
- *vytvoření nových vztahů k vrstevníkům obojího pohlaví,*
- *vývoj intelektových schopností potřebných k získání občanské kompetence,*
- *vytvoření hierarchie hodnot,*
- *příprava na povolání,*
- *emocionální nezávislost na rodičích a ostatních dospělých,*
- *získání jistoty a ekonomické nezávislosti na rodičích,*
- *dosažení sociálně zodpovědného chování,*
- *příprava na život“* (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2010, s. 99).

2.2 Emoční vývoj a socializace v kontextu období

Vztahy mezi vrstevníky v adolescenci

Mladý člověk vidí možnost vyrovnat se dospělým ve větší osobní svobodě, nezávislosti na dospělých a samostatnosti. Velice usiluje o osamostatnění se, a to alespoň v určitých životních sférách. Adolescenti jsou kritičtí k jednání dospělých. Snaží se vytvářet si vlastní názor, pochopit funkci společenských jevů, které vidí kolem sebe, svou vlastní existenci.

Pokračuje také rozvoj individuální identity – nejen děvčata, ale i chlapci v tomto období věnují velkou pozornost svému zevnějšku, vlastnímu já, což se může projevat dosahováním dobrých výsledků ve studiu, ale i napodobováním špatných vzorů chování dospělých. Svou hodnotu v očích druhých upřednostňují adolescenti natolik, že se

zpronevěřují sami sobě, s tím je možno se vyrovnat pouze vlastní seberegulací, prací na sobě samém. Sebeobraz adolescenta je již přesnější, součástí individuální identity se stává sexuální oblast. Charakteristické jsou způsoby, jimiž adolescent uspokojuje svoje potřeby, jak reaguje a jak se vypořádává se ztrátou a zklamáním, jak hodnotí sebe, druhé a svět. To vše se formuje v utváření životního stylu, který je charakteristický i pro další jeho život.

Vrstevnické vztahy v adolescenci – adolescenti se osamostatňují v rámci primární skupiny. Vrstevnické skupiny jsou udržovány stejnými zájmy, zážitky, potřebami, ale také vzájemnou přitažlivostí. Mohou mít různou intenzitu a trvání.

Skupinová identita často překračuje identitu osobní. Člověk ví, kým je, ke komu patří. Cítí se silnější, protože má podporu skupiny. Nemusí cítit zodpovědnost za svoje chování, ve skupině se individuální odpovědnosti zbavuje, může jednat asociálně a agresivně (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2010, s. 101. 102).

„V adolescenci se objevují i vzájemné vztahy mezi pohlavími, u dívek se formují od 14–15 let, u hochů od 15–16 let, ale mnohdy i časněji. Adolescentní dívky přinášejí do vzájemných styků silnější touhu po intimitě a exploraci osobnosti než chlapci. Adolescentní vztahy mezi hochy a dívkami vytvářejí kontext, v němž se intenzifikují rolová očekávání spojená s pohlavím“ (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2010, s. 103).

3 STÁVAJÍCÍ RODINA A JEJÍ MOŽNÉ KRIZE

Prvním společenským útvarem, se kterým dítě přichází do styku, je rodina. Rodinu tvoří rodiče a jejich děti. Ve výchově dětí sehrávají zásadní roli rodiče, měli by být svým chováním dítěti vzorem a příkladem. Ke zdravému rozvoji citového života dítěte je základní zajistit dítěti vědomí a jistotu rodičovské lásky.

„Rodina se neustále vyvíjí, mění a reaguje na změny společenských či ekonomických podmínek“ (Gillernová a kol., 2011, s. 106).

3.1 Charakteristické znaky dnešní rodiny

Znaky současné české rodiny:

- Mění se očekávání trvalosti vztahu: objevuje se řada alternativ společného soužití (partnerství úmyslně bez dětí, dlouholetý trvalý vztah s dětmi, manželství na zkoušku atd.).
- Nízká stabilita rodiny: rozvodovost, tím se promítá do složení rodin. Je to rodina neúplná s dětmi, domácnost jednotlivce, nebo znovu doplněná rodina.
- Odklad uzavření prvního manželství do vyššího věku: nejčastěji do věku 30 let.
- Odsouvání rodičovství na pozdější období: chybí ochota měnit svůj životní styl bez dětí, kariérní růst. Mohou se vyskytnout zdravotní komplikace, které jsou spojené s vyšším věkem matky.
- Předmanželská zkušenost v oblasti sexu: výrazný činitel pro intimní soužití partnerů.
- Zralost partnerů: souvisí s disproporcí mezi fyzickým a psychickým zráním.
- Intimní vztah a trvalé partnerství bez vazby: volba nemusí být spojována s úvahou – můj intimní partner je potenciálním otcem, matkou mého dítěte.
- Další znaky: akceptace dvoukariérové rodiny, výchovné působení rodičů je do jisté míry nahrazováno institucemi, omezování bezprostředních kontaktů, činnosti dříve zajišťované rodinou zajišťuje společnost, specifčnost mužské a ženské role (Gillernová a kol., 2011, s. 106, 107, 108).

Podle Vacínové, Trpišovská, Farková (2010) má rodina několik specifických zvláštností:

- 1) Seskupení osob na základě biologické příbuznosti.
- 2) Ze vzájemné dlouhodobé interakce členů rodiny vyplývá silná citová vazba, která vzniká na základě vzájemné závislosti jejich členů. Náplní a smyslem života rodičů jsou děti, ty jsou zase odkázány na pomoc rodičů.
- 3) Rodina je pro dítě první sociálně společenskou skupinou, která působí na dítě od počátku jeho vývoje.

Vacínová, Trpišovská, Farková (2010) rozděluje nesprávnou výchovu úplných rodin do několika typů:

- Autoritativní výchova: Pokud autoritativní výchovu preferují oba rodiče, dítěti se nedostává něžnost a láska. Pokud je autoritativní výchova preferována pouze jedním rodičem, dítě bývá citově nevyrovnané. Dítě samo autoritativní chování přijímá a často samo autoritativnost uplatňuje vůči slabším vrstevníkům, později k vlastním dětem.
- Rozdílná výchova: Znamená rozdílný typ výchovy matky a otce, nebo častý přechod způsobu z jedné výchovy na druhou ze strany jednoho rodiče. Dítě bývá nervózní, útočné.
- Zanedbaná výchova: Dítě se v takovém rodinném prostředí necítí dobře, rodiče si ho nevšímají. Děti bývají zanedbány citově, sociálně, rozumově. Bývají chladné, pasivní, agresivní.
- Odmítavá výchova: Uplatňuje se převážně u nechtěně narozených dětí. Rodiče odmítají zajistit základní potřeby dítěte. Často nebývá uspokojena potřeba bezpečí a jistoty.
- Úzkostlivá výchova – přehnaně pečlivá výchova s krajně svědomitým postojem k dítěti. Rodiče se o dítě přehnaně obávají, odstraňují mu z cesty všechny překážky, dají mu vše, na co si vzpomene. Dítě nezná autoritu, bývá rozmazlené a egoistické. Rodiče jsou stále s dítětem, takže si neumí hrát samo ani s jinými dětmi. Vše se točí kolem dítěte. Takové děti jsou plaché, nesamostatné, nenaučí se jednat samy za sebe.

- Příliš povolná výchova: Rodiče nezdravě citově lpí na svém dítěti, z cesty mu odstraňují i ty nejmenší překážky, nekladou na dítě žádné požadavky ani normy. Omezují ho v samostatnosti, nedovolí mu nic udělat. Dítě je rozmazlené, klade si své požadavky, vyžaduje maximální péči svých rodičů. Takové dítě není schopno si v budoucnosti řešit svoje problémy.
- Perfekcionalistická výchova: Rodiče kladou na dítě takové požadavky, které neodpovídají jeho schopnostem, v dítěti je podněcována touha být první, lepší než ostatní. Každý nezdár hodnotí kriticky. Dítě bývá přetížené, neoblíbené v kolektivu, často unavené. Vytváří se u něj nesprávný postoj k sobě samému, ale i k ostatním dětem.
- Nedostatečná výchova: Rodiče projevují nezáměr o své dítě z několika důvodů. Příčiny mohou být různé, ať už rodičovská nepřipravenost, nízká životní úroveň, neurovnané rodinné poměry. Dítěti chybí láska, rodičům jsou vlastní sobecké zájmy přednější. Lhostejnost rodičů k výchově dětí vede k narušení osobnosti dítěte.

Mimo rodiny úplné existují i rodiny neúplné, jež vznikají, když chybí otec, nebo matka.

- Rodina bez otce: Absence mužského elementu, dítě potřebuje vzor. Matka je více zaměstnána, přebírá úlohu živitelky, bývá unavená, vyčerpaná, nemá dostatek sil poskytovat dítěti dostatek lásky.
- Výchova nevlastním otcem: Nevlastní otec je zde v nebezpečí, že k dítěti přistupuje tvrdě, nebo naopak málo náročně. Může se k nevlastnímu dítěti chovat i neutrálně, což podněcuje odklon dítěte od otce, dítěti chybí dostatek porozumění a trpělivosti.

„Velký počet mladistvých provinilců je právě z rodin neúplných nebo z rodin s nevlastním otcem“ (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2010, s. 69).

- Rodina bez matky: Děti postrádají mateřskou lásku, po níž touží. Bývají plaché, trpí depresí a pocitem méněcennosti.

3.2 Proměny funkcí dnešní rodiny

V současnosti zažíváme období, kdy v České republice výrazně klesla porodnost. Přibývá mladých párů, které volí jinou cestu (kariérní růst), než je výchova dětí. Také roste počet párů, u nichž je snížena plodnost jednoho z partnerů. Přírozená reprodukční funkce pak musí být nahrazena reprodukcí asistovanou.

Mezi nejdůležitější faktory zdravé a funkční rodiny se podle Gillernové a kol. (2011) řadí především: „*tvořivost, jasně vymezené role a schopnost jednotlivců zastupovat se v nich, jasně vymezená vedoucí role a podpora její autority ze strany ostatních, jasnost komunikace, způsob vyjadřování konfliktů a účinnost interakce při jejich řešení*“ (Gillernová a kol., 2011, s. 113).

Zdravá rodina poskytuje pocit emoční blízkosti, vzájemnosti, sounáležitosti. Umožňuje rozvoj osobní zodpovědnosti, nezávislost myšlení a hodnocení, samostatnost. Fungující rodina je schopna adekvátně řešit i nestandardní situace, které nečekaně život přinese. Opakem zdravé rodiny je rodina nefunkční. Porucha rodiny je charakteristická tím, že neplní v různé míře základní požadavky dané společenskou normou. Dochází k selhání některého člena nebo členů rodiny, což se projevuje nenaplňováním některých nebo všech základních rodinných funkcí.

Současná stávající česká rodina poskytuje širokou škálu alternativ partnerského a rodinného soužití. Gillernová a kol. (2011):

- „*Soužití biologických rodičů a jejich dětí.*
- *Soužití rodičů adoptivních či pěstounských a získaných dětí.*
- *Soužití partnerů rozhodnutých nemít děti.*
- *Soužití bezdětných partnerů bez možnosti mít vlastní biologické potomky přirozenou cestou.*
- *Soužití bezdětných manželů z důvodu tzv. nekonsumovaného manželství.*
- *Soužití bezdětných manželů, kteří získávají vlastního biologického potomka různými způsoby (umělé oplodnění ženy, žena – nositelka cizího vajíčka, žena – dárkyně vajíčka jiné nositelce, ale bude plnit roli matky po narození dítěte).*
- *Rodiče, kteří žijí bez vlastních biologických dětí, protože nebyli ochotni nebo schopni postarat se o jejich potřeby, děti jim byly odebrány.*

- *Žena, která se rozhodne vychovávat dítě sama a partnera o narození dítěte úmyslně neinformuje.*
- *Homosexuální nebo lesbické dvojice pečující o dítě jednoho nebo obou partnerů“ (Gillernová, 2011, s. 109).*

Fischer a kol. (2014) ve své knize uvádí, že Dunovský vypracoval dotazník funkčnosti rodiny, který se opírá o následující diagnostická kritéria:

- Sociální a ekonomická situace rodiny, její složení a stabilita (vychází z rodinného stavu, vzdělání, věku, zaměstnanosti rodičů, z příjmů a celkové úrovně bydlení).
- Osobnost rodičů (jejich zdravotní a psychický stav).
- Osobnost dítěte a sourozenců.
- Úroveň zájmu o dítě, celková péče o dítě.

Na základě těchto kritérií popisuje čtyři typy rodin:

- **Funkční rodina:** Zpravidla to bývá valná většina běžné populace. V tomto typu rodiny je zajištěn dobrý vývoj jedince.
- **Problémová rodina:** V rodině se vyskytují poruchy některých jejích funkcí, neohrožují však rodinný systém či vývoj jedince. Takové rodiny bývají sledovány orgánem sociálně právní ochrany dětí.
- **Dysfunkční rodina:** V rodině se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny. Takové poruchy již ohrožují a poškozují rodinu a zvláště vývoj dítěte. U takových rodin hrozí rodičům zbavení jejich rodičovských práv.

4 PRIMÁRNÍ PROSTŘEDÍ

Rodina je tradiční společenství osob, v určité podobě ji nalézáme ve všech známých kulturách. Slouží jako zprostředkující skupina mezi jednotlivcem a společností. Primární funkce rodiny spočívá v tom, že již od narození celkově ovlivňuje vývoj jedince. Citové vazby, které se vytváří, jsou trvale zapsány do duševního života dítěte. Jedinec si do života odnáší modely chování jako své vlastní sklony. Dále se připravuje na společenský život tím, jak si osvojil základní stupnici hodnot.

4.1 Vztahy mezi sourozenci

Bývají zakotveny někde hluboko uvnitř jich samotných. Při společném soužití mají k sobě vybudovaný vztah. Záleží na výchově rodičů, zda třeba některé ze svých dětí neupřednostňují. Důsledkem může být rivalita mezi sourozenci, vedoucí až k jejich vzájemné nenávisti a pocitu, že je rodiče nemají rádi. Rodiče musí věnovat všem sourozencům stejnou míru pozornosti, lásky a péče a nastavit pravidla, která budou platit pro všechny stejně. Každé dítě je individualita, proto je nutné každé dítě pochválit za to, co mu právě jde.

4.2 Vztahy s rodiči, výchova

Vztah rodičů a jejich dětí je budován od raného dětství, během adolescence dochází k jeho prověřování. Následný vztah rodičů a dětí v jejich dospělosti ukazuje vliv výchovy a rodinného prostředí.

Studie o rodinné socializaci Diany Baumrind rozlišuje tři odlišné styly rodičovské výchovy, které ovlivňují vývoj dítěte:

- Autoritářští rodiče: Jsou přesvědčeni, že základní ctnost dítěte představuje poslušnost. Od dítěte očekávají, že bez diskuzí udělá to, co řeknou.
- Liberální rodiče: Upřednostňují svobodné vyjadřování a to požadují za ctnost. Dětská přání a potřeby jsou u nich na prvním místě. Vyhýbají se konfrontacím a disciplíně.
- Autoritativní rodiče: Je to střed mezi uvedenými extrémami. Očekávají, že dítě bude dodržovat domácí řád, dítě je povzbuzováno, aby vyjadřovalo své mínění. V těchto domácnostech mají rodiče i děti stejná práva a odpovědnost.

Baumrid zjistila, že děti autoritativních rodičů jsou nezávislé, přátelské a kooperativní. Děti autoritářských a liberálních rodičů jsou sobecké, málo kooperují se skupinou vrstevníků. Mají tendenci k závislosti a uchylují se pod ochrannou ruku dospělých. Jelikož měly dříve málo svobody, později jí chtějí příliš mnoho. Jako výsledek nedostačujícího sociálního učení vzniká nepřizpůsobivé chování.

Melvin L. Kohn se ve svých výzkumech zaměřil na třídní a sociální rozdíly. Srovnával děti z dělnických rodin a z tzv. střední třídy. Rodiče z dělnické třídy chtěli, aby jejich děti byly čistotné a upravené, poslušné a uctivé. Více tíhnou k respektům a tradici. Rodiče ze střední třídy kladli důraz na rozvoj dítěte. Toužili, aby jejich děti tíhly k učení a aby byly šťastné.

Kohn se domníval, že obě skupiny rodičů své děti socializují podle toho, co sami znají a prožívají (Jedlička a kol., 2004, s. 39, 40).

5 SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Za sociální prostředí se považuje vše, kde jedinec tráví svůj čas, ať už je to rodinné prostředí, místo, kde žije a vyrůstá, nebo jiné instituce jako škola, pokud chodí do práce, tak zaměstnání.

5.1 Vrstevnická socializace

Dospívající se odpoutává od rodiny, od nadřazenosti dospělých. Tímto způsobem myšlení se mění jeho vztah k autoritě. Začíná přemýšlet o neexistujících možnostech, nerespektuje to, co mu dospělí předkládají. K doposud respektovaným normám přistupují se zvýšenou kritičností, nastává pubertální negativismus, dítě má potřebu uplatnit svůj vlastní názor. Vliv rodiny na dospívající děti slábne a značný vliv na nežádoucí chování má vrstevnická skupina.

Právě ve vrstevnické skupině dochází k experimentování v oblasti chování, které překračuje obecně dané sociální normy. V této době se definitivně odpoutávají děti od rodin, kde je absence mateřské lásky, kde nemají citové zázemí a rodiče se o děti nestarají. Rodiče už pro děti nepředstavují žádnou autoritu, děti jsou fyzicky zdatné, takže si od rodičů nenechají líbit ani fyzické tresty. Na takové chování nemá žádný mocenský prostředek ani škola (Vágnerová, 1999, s. 278, 279).

„Dospívající se už neidentifikuje s rodinou, ale jednoznačně s vrstevnickou partou, kde získává novou, tzv. sociální identitu“ (Vágnerová, 1999, s. 279).

5.2 Vztahy ve škole

Ve školním věku má kolektiv třídy značnou autoritu a dítě si zde potřebuje vybudovat pevnou pozici. Skupina žáků má své vlastní specifické generalizované normy, které jsou pro všechny stejně platné. Pokud některé dítě očekávání vrstevníků nesplňuje, bývá odmítáno. Děti v kolektivu jednají jako celek, takže samy mezi sebou vycítí slabší nebo něčím odlišné dítě, které pak odmítají. To je důvod, proč se objevuje šikana a další prohřešky proti sociálním normám.

6 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

Pod pojmem rizikové chování rozumíme takové chování, při kterém dochází k jasnému nárůstu sociálních, zdravotních, výchovných a dalších rizik pro společnost nebo samotného jedince. Tento termín nahrazuje dřívější termín patologické jevy.

6.1 Souvislost rizikového chování a školy

Osobnost dítěte je formována z velké části také školním prostředím. Děti zde tráví jednu třetinu svého času. Jsou ovlivněny školním řádem a pravidly nastavenými ve třídách, osobností učitele, jeho přístupem a požadavky. Důležitý je individuální přístup učitele k dětem a jejich individuálním požadavkům. Důležitá je také komunikace a spolupráce mezi učitelem a rodiči zvláště v případech, kdy se vyskytnou výchovné problémy.

6.2 Školní prevence

V současné školní prevenci rozlišujeme devět oblastí rizikového chování:

- záškoláctví,
- šikana a extrémní projevy šikany,
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě,
- rasismus, xenofobie,
- negativní působení sekt,
- sexuální rizikové chování,
- prevence v adiktologii,
- spektrum poruch příjmu potravy,
- okruh poruch a problémů spojených se syndromem CAN.

Záškoláctví

Neomluvená absence žáka na základní škole představuje přestupek, kdy žák úmyslně zanedbává školní docházku. Záškoláctví může být spojeno i s jinými typy rizikového chování, jako jsou dětská kriminalita, zneužívání návykových látek, prostituce.

Šikana a extrémní projevy šikany

Sem se řadí extrémní formy agresivního chování, které jsou namířeny proti druhé osobě, jako je fyzické napadání s následkem ublížení na zdraví, ale také proti sobě, jako jsou sebetřýznění a sebepoškozování, aproti věcem – vandalismus, sprejerství. Šikana je pouze jedním z mnoha podob extrémně agresivního chování.

Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě

Jde o novou formu rizikového chování z hlediska masového rozšíření, jež spočívá v úmyslném vystavování sebe i druhých nepřiměřenému riziku újmy na zdraví či přímému ohrožení života v rámci sportovní činnosti nebo v dopravě. Patří sem záměrné ježdění pod vlivem psychoaktivních látek, tajné závody aut za plného provozu, extrémní sjezdy horských kol v nebezpečném terénu bez ochranných pomůcek a jiné.

Rasismus, xenofobie

Soubor projevů směřující k potlačení zájmů a práv menšin. Zastávání myšlenky rasové nerovnosti a podporování rasové nesnášenlivosti a netolerance vůči menšinám a odlišnostem.

Negativní působení sekt

Sektou je označována sociální skupina, jejíž členové sdílí ideologický koncept, jehož prostřednictvím se skupina vymezuje proti svému okolí. Postupně dochází k její postupné sociální izolaci, manipulaci a dalším extrémním zásahům do soukromí jejích členů.

Sexuální rizikové chování

Projevy chování, které doprovázejí sexuální aktivity a zároveň vykazují pro jedince rizika v oblastech zdravotních a sociálních. Sem lze zařadit výrazně promiskuitní chování, rizikové sexuální praktiky, nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti, kombinace užívání návykových látek a rizikového sexu, zveřejňování intimních fotografií na internetu nebo jejich zasílání mobilním telefonem, sexuální zneužívání ve všech jeho formách.

Prevence v adiktologii

Zahrnuje všechny aktivity, které souvisejí s užíváním návykových látek, ale také aktivity související s nelátkovými závislostmi, jako jsou hraní PC her, gambling.

Spektrum poruch příjmu potravy

Jedná se o poruchy způsobené rizikovými vzorci chování ve vztahu k příjmu potravy. Tyto poruchy s sebou nesou mnoho sociálních, zdravotních a psychologických potíží.

Okruh poruch a problémů spojených se syndromem CAN

Zahrnuje jakoukoli formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná (Miovský a kol., 2010, s. 24).

6.3 Souvislost rizikového chování a rodinného prostředí

Prostředí je nejvýznamnějším činitelem ve vývoji dítěte. Rodinné prostředí má dominantní vliv na jedince, protože je to první místo, kde se po narození ocitne. Základní stavební jednotky osobnosti a jejího charakteru se vytváří právě v rodinném prostředí již od narození. Právě rodina bývá označována za hlavního činitele, která svým selháváním umožňuje dětem rizikové chování. Rodiče jsou svým chováním dítěti vzorem, je tedy na nich, jak se svým vzorem naloží. Buď budou dítěti vzorem pro zdravý plnohodnotný život, nebo naopak tuto skutečnost zanedbají.

Rizika rodinného prostředí lze rozdělit do několika kategorií:

- Rodiče jsou anomální osobnosti, tudíž nejsou schopni plnit rodičovskou roli.
- Zvýšená rizika představuje i neúplná rodina.
- Subdeprivační zkušenost dítěte, které sice má úplnou rodinu, ale fungují spíše formálně.

„Je známé, že dítě napodobuje rodiče, a činí tak samozřejmě i ve vztahu k náplni volného času a smyslu veškerého jednání. Jestliže mu rodina nic pozitivního neukazuje, nemůže se nic naučit. Takto mohou působit rodiny, které se scházejí pouze večer, nemají žádnou společnou náplň a čas ‚zabíjejí‘ nanejvýš sledováním televize či videa. Je jisté, že pro dospívajícího to není lákavé, a proto si hledá zábavu a vzrušení sám, někdy až za hranicí kriminálního chování“ (Vágnerová, 1999, s. 277).

- Subkultury a sociální skupiny poruchové jednání tolerují, v některých případech to považují za vhodné a nutné.
- Určitý styl života, životní prostředí (Vágnerová, 1999, s. 276, 277).

6.4 Poruchy ve výchově a funkcích rodinného prostředí

Poruchy, které souvisejí s neschopností přijmout či zvládat rodičovskou roli, nazýváme souhrnně poruchy rodičovství. Zjednodušeně poruchy rodičovství charakterizujeme tak, že rodiče nejsou schopni nebo nechtějí vykonávat to, co je nezbytné a nutné pro úspěšný a zdravý vývoj jedince.

Fischer a kol. (2014) poruchy rodičovství dělí následujícím způsobem:

- Rodiče se o dítě nemohou starat: Důvody mohou spočívat v poruchách celé společnosti (válka), narušení rodinného systému (úmrť) a vlivem nepříznivých přírodních podmínek.
- Rodiče se o své dítě starat neumějí či nedovedou: Jedná se o rodiče, kteří nejsou schopni z důvodu vlastní nezralosti poskytnout dítěti základní potřeby. Do této skupiny lze zařadit rodiče, kteří se nevyrovnali se situacemi, jako jsou příchod handicapovaného dítěte nebo mimomanželské narození dítěte. Patří sem ale také rodiče v rozvodovém řízení neumožňující kontakt s dítětem používající dítě jako nástroj k vyjádření nenávisti k partnerovi – druhému rodiči.
- Rodiče se o dítě starat nechtějí: Důvodem bývají poruchy osobnosti rodičů, kteří si neplní své rodičovské povinnosti, o děti nejeví zájem, jsou vůči nim lhostejní. V některých případech děti opouštějí. Péče o dítě je zanedbaná a dětem může způsobit somatické a psychické potíže.
- Rodiče se o dítě starají nadměrně a hyperprotektivně: Rodiče věnují dítěti nadměrnou péči, velký zájem, což vede až k rozmazlování. Děti však nejsou připraveny na samostatný život, nerespektují druhé.

Z hlediska společnosti plní rodina tyto funkce:

- biologickou,
- ekonomickou,
- psychickou,
- sociální.

„V případě, že některé z výše uvedených funkcí neplní, může se stát pro její příslušníky zdrojem případného negativního vývoje, poruch chování, a vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů. V takovém případě hovoříme o afunkční a dysfunkční rodině. Taková rodina není schopna zajistit normální vývoj dítěte a splnit požadavky společnosti na jeho výchovu“ (Fischer a kol., 2014, s. 199).

Gillernová a kol. (2011) ve své knize uvádí, jak Helus kategorizuje rodiny zvažováním úrovně naplnění jednotlivých funkcí:

- Rodiny nezralé: Nezralost partnerů jak v oblasti zkušeností, tak v oblasti sociální a ekonomické, v oblasti životního zaměření.
- Rodiny přetížené: Bytové nebo ekonomické problémy, konflikty, strádání citové, starosti s nemocí některého člena rodiny.
- Ambiciózní rodiny: Rodiče jsou ambiciózní, jsou zcela pohlcováni vlastním uplatněním na úkor dětí.
- Perfekcionistické rodiny: Děti musí podávat nejlepší výkony, musí být lepší než ostatní.
- Autoritářské rodiny: Dítě je vedeno velmi přísně, nad vlastními názory dítěte převažují příkazy, rozkazy, zákazy.
- Rozmazlující rodiny: Rodiče ustupují a dělají to, co si dítě žádá.
- Rodiny nadměrně liberální a improvizující: Problematický styl soužití, bez řádu, programu.
- Odkládající rodiny: Rodiče jakoukoliv péči o dítě přesouvají na kohokoliv jiného.
- Disociované rodiny: Velmi vážně narušené vztahy mezi členy rodiny, ale i se sociálním okolím.

7 PREVENCE PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Významem prevence se rozumí předcházení delikventnímu jednání u dětí, které se ho ještě nedopustily, ale podle projevu chování lze usuzovat, že k němu mají sklon. Intervenční programy jsou určeny dětem, které se již kriminálního jednání dopustily.

„Nejvýznamnějším prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodinách a výchova dětí ve školách. Preventivně mohou působit i nevládní organizace“ (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 260).

Dobrá primární a sekundární prevence proti kriminalitě by měla předcházet všem typům sociálního chování, ne bránit pouze budoucímu kriminálnímu chování dětí. Je nemyslitelná bez podpory alternativních životních programů, odklánějících rizikové děti od stylu života a bez ohledu na hodnotovou orientaci dětí.

Matoušek, Kroftová (1998) ve své knize uvádí, že cílovou skupinou preventivních opatření mohou být:

- děti z rodin, v nichž chybí otec,
- hyperaktivní děti,
- děti s predelikventním chováním,
- děti s poruchami chování,
- děti selhávající ve škole,
- děti z dysfunkčních rodin,
- děti zneužívané a týrané v rodinách,
- děti ze čtvrtí s vysokou úrovní kriminality,
- děti z rodin žijících pod hranicí životního minima,
- populace všech rodičů v komunitě,
- populace všech občanů státu.

U preventivních programů je důležitá volba cílové skupiny. Aby byla prevence přínosná, je nutná její definice. Větší naděje na ovlivnění znamená, že program využije co nejvíce osob důležitých pro každého člena skupiny. Nejhorší taktikou jsou u všech cílových skupin pokusy ovlivňovat pouze ohrožené děti pouhým poskytováním informací.

Matoušek (1998) rozděluje přehled principů a ukázek preventivních programů do pěti skupin:

- předškolní programy pro děti,
- programy určené rodičům,
- programy vázané na školu,
- vrstevnické programy,
- komunitní programy.

Preventivní vliv mohou mít i výukové programy. Přímo ve škole se mohou učit:

Sociálním dovednostem – děti si mohou osvojit, jak se slušně o něco žádá, jak se dá něco odmítnout, jak neagresivně odvrátit agresivní chování někoho jiného.

Schopnosti řešit problémy – děti se učí respektovat názory druhých, učí se kompromisu. Celkově zlepšuje atmosféru třídy, posiluje vazby mezi dětmi.

Vzdělávání v právu – může se stát součástí občanské výchovy, děti se učí porozumět principům práva a právního procesu.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 ÚVOD DO VÝZKUMU

Pro svou práci jsem si vybrala kvantitativní metodu výzkumu, konkrétně studium školních a výchovných dokumentů dětí. Celý výzkum bude probíhat na ZŠ Fučíkova 312, Jeseník, odloučené pracoviště Vlčice. Jesenícko je pohraniční oblast se spádovým okresním městem Jeseník. V této oblasti žijí mnozí lidé i z minoritních skupin, sociálně slabých a nepřizpůsobivých rodin. Oblast se dlouhodobě potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti. Obyvatelé byli nuceni za prací přesídlit jinam, což vyústilo ve vysídlování pohraničí. Z důvodu horší dopravní dostupnosti – Polsko na jedné straně, hory na druhé a velké vzdálenosti ke krajskému městu – o tuto velkou lokalitu nemají valný zájem noví podnikatelé a firmy. Kraj tím zůstává „odříznut“. Jesenícko má bohatou historii, je to kraj proslavený Vincencem Priessnitzem a lázeňstvím, v současnosti je centrem turismu a cestovního ruchu. Může se také pyšnit horami a nejčistším vzduchem v Evropě a spoustou dobrých a úspěšných lidí, kteří se zde narodili, rozhodli se zde zůstat a kraj zvelebovat.

8.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jaký vliv má prostředí na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenícku a které rizikové chování je mezi adolescenty na Jesenícku nejrozšířenější.

8.2 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz

Cílem práce je zjistit vliv prostředí na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenícku a nejrozšířenější rizikové chování mezi adolescenty na Jesenícku.

Zpracování tématu po teoretické stránce, jež řeší problematiku vlivu prostředí v souvislosti s rizikovým chováním dětí a mládeže na Jesenícku, a mé zkušenosti z praxe stačily k vytýčení hlavní výzkumné otázky a dalších dílčích otázek, které dotvářejí celistvý obraz a pomáhají zjistit postoje dětí a další celkové informace.

Výzkumné otázky:

- 1) Jaký je vliv prostředí na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenícku?
- 2) Které prostředí má největší vliv na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenícku?
- 3) Jaké rizikové chování dětí a mládeže je na Jesenícku nejrozšířenější?

S výše uvedenými výzkumnými cíli jsou stanoveny následující hypotézy:

Hypotéza č. 1: Předpokládám, že hlavním činitelem, který ovlivňuje chování dětí, je právě prostředí.

Hypotéza č. 2: Předpokládám, že klíčovým aspektem na vytváření nežádoucího chování je rodinné prostředí, ze kterého dítě pochází.

Hypotéza č. 3: Předpokládám, že mezi nejrizikovější chování dětí a mládeže jednoznačně patří záškoláctví, lhaní, podvody.

9 METODOLOGIE VÝZKUMU

K získání odpovědí řešících sledované cíle jsem si zvolila kvantitativní výzkum. Konkrétně jsem studovala školní a výchovné dokumenty dětí a mládeže na Jesenicku. K výzkumu mám k dispozici cca 40 osobních dat dětí ze ZŠ, Fučíkova 312, Jeseník, odloučené pracoviště Vlčice.

Klíčovým aspektem výzkumu jsou spolehlivé a přesné primární informace, relativní ve vztahu ke zkoumanému problému. Kladu velký důraz na vhodnost použitého zdroje – osobních údajů respondentů. Z důvodu zachování anonymity a diskrétnosti jsem u žáků použila fiktivní křestní jména.

9.1 Výzkumný vzorek, místo realizace výzkumu

Respondenty jsem si vybrala cíleně po vzájemné dohodě s ředitelem školy, a to děvčata i chlapce ve věku 13 až 16 let ze ZŠ Fučíkova 312, Jeseník – odloučené pracoviště Vlčice. ZŠ Fučíkova 312, Jeseník je škola, ve které se děti vzdělávají podle § 16 odstavec devět.

10 VÝZKUM – INTERPRETACE KAZUISTIK

Kazuistiky žáků základní školy

V této části uvádím 14 kazuistik žáků s údaji z osobní anamnézy, rodinné anamnéza a školní anamnézy. Údaje jsou vypsány ze školní a výchovné dokumentace. V příloze uvádím výpisy z pedagogických deníků.

Kazuistika č. 1

Osobní anamnéza:

Dívka Monika, 14 let, žákyně 7. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Monika je nejmladší ze tří dětí. Žije s otcem a prarodiči, matka se o děti vůbec nezajímá, i když bydlí ve stejné vesnici. Je alkoholička. Otec má dva syny z prvního manželství, je nezaměstnaný, má sklony k alkoholismu.

Školní anamnéza:

Monika je vedena jako problémový žák – záškoláctví. Ve vyučování je nepozorná, pasivní. Její prospěch se zhoršil, velmi často zapomíná pomůcky, domácí úkoly nenosí. Ve výuce dosahuje průměrných výsledků, velmi slabý prospěch má v předmětech fyzika a dějepis. V kolektivu je oblíbená, do školy chodí poměrně čistě a vhodně oblečená. Do mimoškolní činnosti na škole zapojená není. Spolupráce s babičkou je na úrovni podepisování zpráv o prospěchu a chování žáčky, podepisování domácích úkolů a žákovské knížky. Babička byla pozvána do školy – nedostavila se.

Výpis z pedagogického deníku:

V 1. pololetí udělena DŘŠ za záškoláctví, nepořádnost a podvody. Otec nechal dceru 4 dny doma, napsal jí omluvenku na nemoc, ale po delším zapírání přiznala, že hlídala mladší postiženou sestru. Prarodiče se odstěhovali a Monika se dvěma sestrami, z nichž jedna je tělesně, zřejmě i mentálně postižená, zůstala s otcem. Otec se příliš o děti nestará. Žádný výchovný problém se s ním nedá řešit, protože Moniku neúměrně tělesně trestá, často v opilosti. Ředitel školy se obrátil na OSPOD.

Po dalších neúměrných trestech otce měla být Monika v další péči jejího nevlastního bratra. Otec jako zákonný zástupce tuto péči nepovolil. Monika opět týden nechodila do školy. Situace je v šetření OSPOD, policie šetří případné týrání svěřené osoby.

Žákyně byla svěřena do péče babičky. Do školy chodí upravená, čistá. Babička se školou spolupracuje. Záškoláctví se zatím neobjevilo.

Kazuistika č. 2

Osobní anamnéza:

Chlapec František, 14 let, žák 7. ročníku.

Rodinná anamnéza:

František je druhé dítě z pěti sourozenců, matka na mateřské dovolené, otec se vrátil z výkonu trestu a je nezaměstnaný. Rodina pochází ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí.

Školní anamnéza:

Patří mezi žáky s podprůměrnými výsledky. Během vyučování je nesoustředěný, neudrží pozornost. Jeho vystupování je velmi vulgární, odmítá spolupracovat. Fyzicky napadá spolužáky, ničí školní majetek. Nerespektuje pedagogické pracovníky. Františkovi byl udělen 2. stupeň z chování za neomluvenou absenci – záškoláctví, hrubé porušování školního řádu (kouření, napadání spolužáků).

Výpis z pedagogického deníku:

František utekl ze školy, školu opustil oknem z chlapecké toalety údajně za účelem získání sociálních dávek od své matky, než je utratí nevhodným způsobem (alkohol, cigarety). Jeho vystupování je velmi vulgární, odmítá veškerou spolupráci. Celková neomluvená absence je 60 hodin. V současné době se potuluje po okolí. Rodiče se školou nespolupracují, nejeví o Františka zájem.

Posudek na okresní státní zastupitelství v Jeseníku:

František je v současné době žákem 7. ročníku. Patří mezi žáky s podprůměrnými výsledky. Vyplývá to z jeho soustavného neplnění školních povinností a neplnění zadaných úkolů. Během vyučování je nesoustředěný, vyrušuje, nespolupracuje s třídním kolektivem. Soustavné napomínání a výhrady k jeho chování v třídním kolektivu, slovní

i fyzické napadání spolužáků vedlo k postupnému udělování kárných opatření. Byly uděleny – důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, následoval snížený stupeň z chování. Veškeré důtky souvisely s neomluvenou absencí, hrubým porušováním školního řádu (kouření), lhaním, napadáním spolužáků. Rodiče byli vždy úřední cestou vyzváni k návštěvě školy k projednání všech negativní jevů týkajících se nezletilého Františka. Dostavili se vždy až na druhé úřední vyzvání. Matka při návštěvě slibovala nápravu a stálý dohled. Ke zlepšení nikdy nedošlo.

Kazuistika č. 3

Osobní anamnéza:

Dívka Žaneta, 15 let, žákyně 9. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Nechtěně narozené dítě nemanželským rodičům po krátkodobé známosti. Matka po porodu dceru opustila, dále se o ni nezajímala. Svěřená do péče otci, avšak pro nevhodné výchovné podmínky ve 14 letech umístěna do dětského domova.

Školní anamnéza:

Žaneta je žákyní 9. ročníku. Ve třídě patří mezi žáky s horšími znalostmi i prospěchem, který se pohybuje v rozmezí známek 3–4. Velké problémy v chování, neomluvená absence – záškoláctví, během školního roku se opakovaně dopouštěla přestupků proti školnímu řádu, zvláště kouření v době vyučování. Mívá problémy s uznáváním autority vyučujícího, odmlouvá. Používá silné vulgarismy. Ve škole je líná, úkoly často neplní, odmítá pracovat, do školy se připravuje nedostačujícím způsobem. Spolupráce s dětským domovem je dostačující.

Výpis z pedagogického deníku:

Žaneta chodí do školy špinavá, neupravená. Špatná osobní hygiena. Pomůcky do vyučování většinou nemá. Domácí úkoly si podepisuje sama, nebo je nemá podepsané vůbec. Rodinné problémy se projednávají s OSPOD. Udělená důtka ředitele školy za 16 neomluvených hodin.

Žaneta chodí do školy špinavá, neupravená. Nemá školní pomůcky, lže. Byla zařazená mezi problémové žáky – záškoláctví. Na obědy nechodí, málokdy má svačinu z domu, je hladová.

Žaneta vystoupila ráno z autobusu, do školy nepřišla. Šla s kamarádkami a kamarádem, který jí nabídl konopnou drogu – marihuanu. Do školy přijela v deset hodin pod vlivem drogy. Dětský domov si pro ni na vyzvání přijel. Má neomluvenou absenci.

Pobyt v dětském domově Žanetě prospívá. Do školy chodí upravená, čistá. Učivo zvládá. Již je bez neomluvené absence.

Kazuistika č. 4

Osobní anamnéza:

Chlapec Mirek, věk 15 let, žák 8. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Mirek je nejmladší z pěti sourozenců. Otec ve výkonu trestu, matka nezaměstnaná. Špatné sociální a ekonomické zajištění.

Školní anamnéza:

O výuku nejeví zájem, mnohdy se mu nechce plnit zadané úkoly. Domácí úkoly nedělá, na vyučování nebývá připraven. Vůči spolužákům se projevuje agresivně – slovně i fyzicky. O další vzdělání neprojevuje zájem. Spolupráce s rodiči nefunguje.

Výpis z pedagogického deníku:

Neustálé zapomínání pomůcek do vyučování, domácích úkolů, převlečení na tělesnou výchovu. Neustále narušuje vyučování napodobováním různých zvuků. Nerespektuje pokyny pedagogických pracovníků. Časté vulgární vyjadřování, agresivní chování vůči spolužákům. Neomluvená absence 6 hodin. Matka pozvána do školy prostřednictvím žákovské knížky, později telefonicky. Nedostavila se. Žákovská knížka často nepodepsaná. Chybí mu sešity, nemá čím psát. V poslední době chodí do školy špinavý. Nedodržuje školní řád. Velmi líný v pracovním vyučování na školním pozemku. Při hodině pracovního vyučování si zapálil cigaretu, když šel odvézt listí na kompost. Časté zapomínání pomůcek. Odmítá pracovat, neplní zadané úkoly, zhoršení prospěchu. Hrubé vyjadřování a šikanování slabších žáků. Matka opětovně pozvána do školy, nepřišla.

Udělen III. stupeň z chování za 94 neomluvených hodin, nevhodné chování ve vyučování, opakované neplnění domácích úkolů a zapomínání pomůcek.

Kazuistika č. 5

Osobní anamnéza:

Chlapec Leoš, 15 let, žák 8. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Chlapec pochází z neúplné rodiny, žije pouze s matkou a dvěma nevlastními sourozenci. Svého vlastního otce nikdy nepoznal. Matka momentálně na MD. Psychologické vyšetření poukazuje na výraznou poruchu chování, která souvisí patrně se zanedbáním výchovy ve smyslu nastavení adekvátních hranic a rodičovské autority (pravidla, struktura, uspořádanost, kázeň, zájem, bezpečí, pozornost, otevřená budoucnost). Lze uvažovat o nevhodně kompenzované poruše pozornosti spojené s hyperaktivitou, kterou má chlapec diagnostikovanou.

Školní anamnéza:

Leoš bývá v hodinách roztěkaný. Jeho výkony jsou velmi kolísavé. Někdy splní zadaný úkol sám a dobře, jindy vyžaduje pomoc učitele. Je nutná neustálá kontrola a pomoc učitele. Dále srozumitelné a stručné zadávání úkolů. Jasná a srozumitelná pravidla ověřování, při ověřování vědomostí respektování osobního tempa žáka. Ve výuce pracovat s okamžitou zpětnou vazbou, která musí být podána srozumitelně a musí být zaměřována co nejvíce na kladné stránky chlapcova projevu. Umět adekvátně zareagovat na možnou ztrátu emoční kontroly.

Výpis z pedagogického deníku:

Leoš dnes přišel do školy. Na pondělí a úterý nemá omluvenku, absence je tedy neomluvená. Leoš v první vyučovací hodině odmítá pracovat, sděluje, že nebude nic dělat, do žádného divadla nejede, nic nechce. Po pohovoru mimo třídu jsem se od Leoše dozvěděla, že ho v pondělí opět odvezla PČR, že opět nadýchal a zbil nějakého kluka. Uvádí, že bude mít soud. Po první vyučovací hodině mi ukazuje ruku s tím, že nemůže psát, protože ho bolí. Zjistila jsem, že má úplně modrý kloub prstu, prst již nemůže narovnat a oblast za prstem je ztuhlá. Na dotaz, kde se mu to stalo, uvedl, že přesně neví, ale pravděpodobně při pondělní rvačce. Informován pan ředitel a matka, která řekla, že se synem zajde na chirurgii v Jeseníku.

Leoš opět nepřišel do školy. Ráno na autobusové zastávce řekl spolužákům, že do školy nejde, ať ho omluví, že je mu špatně, a jel do Jeseníku. Absence je neomluvená.

Kazuistika č. 6

Osobní anamnéza:

Chlapec Rost'a, 15 let, žák 8. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Prvorozený syn, má mladší sestru. Otec z předchozího manželství má dvě dcery. Po rozvodu svěřen do péče otci, setra do péče matky. Otec je zaměstnaný jen na sezonní práci, matka je nezaměstnaná.

Školní anamnéza:

Velmi živý, temperamentní až agresivní ke spolužákům. Všechny spory řeší násilím. Hrubé a sprosté vyjadřování. Český jazyk – opisuje téměř bez chyb, pěkné a úhledné písmo. Čte bez problému a s porozuměním. Matematika – počítá bez problému, problémy v geometrii. V dějepise, zeměpise, přírodovědě – pracuje bez problému a samostatně. Celkově patří mezi žáky s lepším průměrem.

Zpráva pro OSPOD:

Od počátku se objevovaly problémy s chováním. O přestávkách je velmi živý, často silně agresivní. Bez důvodu napadá spolužáky. Při rozepři se spolužáky neovládá své emoce. V návalu vzteku ničí vše kolem sebe. Snaží se vyniknout, s neúspěchem se těžce smíruje, vzteká se. Chová se hrubě, jeho vyjadřování je sprosté a vulgární nejen ke spolužákům, ale i vyučujícím. V hodinách vyrušuje, snaží se na sebe upoutat pozornost, neplní pokyny vyučujícího. Prosazuje pouze svou osobu. Otec byl několikrát pozván do školy, ale nepřišel. Domluvě je nepřístupný, reaguje na ni neadekvátně (pošlapal žákovskou knížku, když dostal poznámku). V říjnu byla projednávána šikana. Rost'a na autobusové zastávce šikanoval spolužáka, požadoval po něm peníze. Ke spolužákům je hrubý až agresivní. Chce vyniknout hlavně ve sportu. Z každého svého neúspěchu obviňuje spolužáky. Z toho vznikají konflikty – slovní agrese a fyzické napadání spoluhráčů.

V lednu bylo vyvoláno společné jednání o chování žáka s rodiči, zástupci sociálního odboru z oddělení péče o rodinu. Bylo ujednáno, že otec zvýší svoji péči o Rost'u. Problémy nastaly znovu, a proto otec žádá radikální řešení, chce Rost'u umístit do výchovného zařízení.

Kazuistika č. 7

Osobní anamnéza:

Chlapec Aleš, věk 15 let, žák 9. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Není známá, neboť je v pěstounské péči od 4 let. Ve vlastní rodině do dvou let. Od 2 do 4 let v dětském domově.

Školní anamnéza:

Aleš je nejlepším žákem ve třídě, hezky píše, má upravené sešity. Dobře čte i počítá. Věci do školy má v pořádku, domácí úkoly plní. V pracovním vyučování je šikovný, zručný, daný výrobek dokončí. Je pečlivý, čistotný. Do školy chodí čistý a upravený. Má radost z pochvaly a dobrých známek. Když se mu něco nedaří, zlobí se a dělá schválnosti. Umí být až drzý. Je rád ve všem první. Velmi dobrý sportovec, reprezentant školy. Mezi dětmi má rád vedoucí úlohu. Problémy s docházkou nejsou.

Výpis z pedagogického deníku:

Alešovo chování se zhoršilo. Je vzdorný, provokativní, drzý. Udělena důtka ředitele školy za podvod v žákovské knížce. Prospěchově nejlepší žák, vzorná úprava, aktivní. Snaží se manipulovat se spolužáky.

U Aleše se v poslední době objevují prudké výkyvy jeho nálad. Je pohodlný, je mu jedno, jaký je výsledek jeho práce, přitom touží mít na vysvědčení samé jedničky.

Alešovo chování je drzé, vědomě provokuje učitele. Touží být středem pozornosti. Rodiče po jednom z Alešových výstupů okamžitě navštívili školu, situace se začala řešit. Aleš má potřebu být nadřazený ostatním spolužákům. Podezření na šikanu.

Kazuistika č. 8

Osobní anamnéza:

Chlapec Václav, věk 15 let, žák 8. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Nejmladší dítě z pěti sourozenců, matka nezaměstnaná, otec po návratu z výkonu trestu také nezaměstnaný. Rodiče byli odsouzeni pro zanedbání výchovy dětí, otec nepodmíněně, matka podmíněně. Rodina pochází ze špatného sociokulturního prostředí.

Školní anamnéza:

Vášek patří mezi podprůměrné žáky. Ke zhoršení prospěchu došlo v důsledku časté absence a nedostatečné přípravy na výuku. Od začátku školního roku má 222 neomluvených hodin – záškoláctví, ve škole byl asi týden, chodil bez pomůcek, nevypracovával zadané úkoly.

Zpráva o chování nezletilého Vaška pro okresní soud v Jeseníku:

Vášek neměl skoro žádné pomůcky, často zapomínal domácí úkoly. Dopouštěl se častých hrubých porušení školního řádu – kouření v budově školy, útěk ze školy oknem, opakované krádeže peněz spolužákům, odcizení a znehodnocení občanského průkazu spolužačce, vyšetřován na policii za vykrádání aut, lhaní, podvody, úmyslné záškoláctví, ke kterému sváděl i mladší spolužáky, hrubé napadání a ubližování spolužákům. Byl postupně potrestán důtkou ředitele školy, 2. a 3. stupněm z chování. Spolupráce matky se školou není prakticky žádná. O pomoc při řešení výchovných problémů s Vaškem jsme požádali odbor péče o rodinu. Rodinu navštívila romská koordinátorka společně s ředitelem školy. Vzhledem k tomu, že nedošlo k řešení situace, požádal ředitel školy kurátora pro mládež o další řešení případu. Kurátor navštívil školu, provedl šetření v rodině. Matka kurátorovi sdělila, že si s Vaškem neví rady a poprosila kurátora o sepsání a odeslání návrhu na ústavní výchovu.

Závěr: Protože výchovné problémy s Vaškem jsou už dlouhou dobu neúnosné, dochází k negativnímu ovlivňování mladších spolužáků, rodinná výchova je naprosto neúčinná, trváme na tom, aby v jeho případě byla nařízena ústavní výchova bez zbytečných odkladů.

Kazuistika č. 9

Osobní anamnéza:

Chlapec Josef, věk 15 let. Žák 9. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Chlapec pochází z romské rodiny, oba rodiče mají základní vzdělání, jsou rozvedeni, matka žije s druhem. Druh pracuje jako dělník, matka je nezaměstnaná. Josef je nejmladší ze 4 dětí. Materiální podmínky rodiny jsou velmi skromné. Druh se stará o byt a oblečení pro děti, lehkomyšlné a nezodpovědné matce přenechává péči o děti.

Školní anamnéza:

Velký počet zameškaných hodin, zvláště jednodenní, dvoudenní absence. Má 212 omluvených a 19 neomluvených hodin. Úměrně se zameškanými hodinami se také zhoršuje prospěch v některých předmětech až k pětkám. Prospěchem je nejhorším žákem ve třídě. Je pohodlný, líný, nechce se mu cvičit, pracovat v pracovním vyučování. Vyhýbá se akcím, při kterých je třeba pohyb.

Výpis z pedagogického deníku:

Prospěch mírně zlepšen, projevuje snahu o lepší výkony. Chování má klidné, straní se kolektivu, má stále dojem, že se mu ostatní posmívají. Z toho plynou někdy až nepříjemné obranné reakce. Vyšetřován PČR pro násilné vloupání do domu. Přiznal se, že byl naveden rodiči.

Stále se pozoruje a vsugerovává si nemoci, chodí po doktorech a nemocničních vyšetřeních (se žaludkem, se srdcem, s bulkou na prsu). Je podporován matkou, ta je přesvědčena, že je těžce nemocný se srdcem – žádné vyšetření nic neprokázalo. Jsou odesláni na vyšetření k psychiatrovi.

Hospitalizace v psychiatrické léčebně v Olomouci. Navštěvoval školu při léčebně. V hodnocení se neobjevily žádné negativní tendence. Hodnocen jako slušný, ochotný pomáhat mladším, snaživý. Zde ve škole pokračovalo záškoláctví zvláště předstíráním nemoci a křečí. Byl paní doktorkou vykázan z ordinace.

Kazuistika č. 10

Osobní anamnéza:

Dívka Michaela, věk 14 let, žákyně 8. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Mladší dcera ze dvou dětí. Rodiče rozvedeni, matka žije s druhem. Otec je ve výkonu trestu za zneužívání starší dcery.

Školní anamnéza:

Michaela patří k dětem s lepším prospěchem. Docházka do školy je celkem bez problémů kromě občasných zaspání, kdy do školy přijede později. Čte pěkně, čtenému textu rozumí. Písmo méně úhledné, často škrta. V matematice učivo zvládá bez problémů. Velmi často zapomíná pomůcky, nenosí podepsanou žákovskou knížku. V kolektivu je méně oblíbená. Ke svým spolužákům je velmi vulgární až agresivní. Spolupráce s matkou je špatná. Opakovaně byla vyzvána k návštěvě školy, nikdy se nedostavila. Celá situace týkající se chování Michaely a matčina nezájmu nahlášena na OSPOD.

Výpis z pedagogického deníku:

Michaela sprostě nadává svoji spolužačce, nadává na její matku, že prý doma jenom píchá.

Zápis z jednání výchovné komise.

Předmět jednání: Michaela má neustále narážky se sexuální tematikou.

1. Michaela opakovaně používá ve škole slova a výrazy se sexuálním podtextem. Říkala, že se dívá na porno, sestra posílá nahé fotografie někomu na sociálních sítích. Mluví o tom, že je normální se zamilovat do holky, že to viděla ve filmu. Často vykládá, jak to dělá její matka se strejdou.

2. Michaela řekla spolužákovi, že je „vymrdanej čurák“ a že půjde do pastáku.

3. Ve škole Míša hovoří o tom, jak její matka doma provozuje sex se strejdou, jak se na ně dívá a těší se, až se její otec vrátí z vězení a udělá to i jí.

Výchovná opatření: Matka se bez omluvy na výchovnou komisi nedostavila. Stanoven náhradní termín.

Kazuistika č. 11

Osobní anamnéza:

Chlapec Ivan, věk 15 let, žák 8. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Rodiče jsou rozvedeni. Chlapec střídavě bydlí u matky a otce. Matka se znovu vdala a se současným partnerem má další dítě. Jejich ekonomická úroveň je nižší. Matka je na mateřské dovolené, současný partner je nezaměstnaný. Otec je zaměstnaný pouze na sezónní práce.

Školní anamnéza:

Ve vyučování je jeho pozornost kolísavá. Rád na sebe upoutává pozornost učitele. Dříve patřil k nejlepším žákům, nyní se jeho prospěch výrazně zhoršil. Pracovní tempo je velmi pomalé, pracovat se mu nechce. Částečně chodí na vyučování nepřípravený, unavený. Nenosí pomůcky ani vypracované domácí úkoly.

Výpis z pedagogického deníku:

Problémy s chováním narůstaly v době rozvodového řízení rodičů. Žák byl velmi fixován na matku, ta však po navázání vztahu s novým partnerem o chlapcejevila jen malý zájem. Největší problémy má v podřizování se kolektivu a soužití s kolektivem. Má pocit, že je mu ze strany spolužáků neustále ubližováno. Každou poznámku vztahuje na svou osobu a je velmi agresivní. Nenašel si žádného kamaráda.

Udělena důtka ředitele školy za neomluvenou absenci, opakované porušování vnitřního řádu školy – kouření v prostorách školy.

Často chybí, Ivanova matka žije s novým partnerem, který je často opilý.

Chování se zhoršuje, přibývá neomluvená absence – záškoláctví. Je agresivní až nepřičetný. Má pocit, že je mu neustále ubližováno, sám konfliktní situace svým chováním vyvolává.

V chování chlapce dochází k velkým změnám. Je vztahovačný, agresivní vůči spolužákům, při vyučování nepozorný. Prospěchově se zhoršil ve všech předmětech. Je to pravděpodobně způsobeno rodinnými problémy. Chlapec žije s matkou a jejím novým partnerem, který je údajně bije. Negativně na něj působí prostředí, ve kterém žije. Otec si chce vzít Ivana k sobě.

Kazuistika č. 12

Osobní anamnéza:

Chlapec David, věk 14 let, žák 7. ročníku.

Rodinná anamnéza:

David je nejmladším dítětem ze 4 sourozenců. Matka žije s dětmi sama a dále má v pěstounské péči dvě děti své nejstarší dcery. Otec se o syna nezajímá.

Školní anamnéza:

Ve výuce je klidný, snaží se být pozorný, podle svých možností se hlásí, je snaživý. V kolektivu zatím problémy nejsou, někdy ale používá vulgárnější výrazy. Po napomenutí se omluví. V kolektivu stojí na okraji, ale není z něj vyloučen. Příprava na vyučování je nedostatečná, školní povinnosti si plní jen nerad. Prospěch – David je na špatné úrovni: v základních předmětech, jako jsou český jazyk nebo matematika, stojí stále na začátku a je potřeba s ním upevňovat základy učiva. Problémem je vysoká absence žáka tolerována matkou.

Zápis z jednání výchovné komise:

Předmět jednání: Toto je náhradní termín výchovné komise, na ten původní se matka nedostavila. David má celkem 21 neomluvených hodin, velmi často se opakuje absence v úterý, kdy je odpolední vyučování. Tuto jednodenní absenci omlouvá matka – „...měl teplotu...“, „... nevolnost...“. David se nepřipravuje na vyučování, při nástupu do naší školy měl velké nedostatky v učivu a tímto přístupem se situace nelepší. Matka řadu jeho absencí neomluvila vůbec, čímž mu přibyly neomluvené hodiny. Z celkových 14 týdnů výuky nepřišel do školy v úterý 9×. David byl přizván na komisi, byl s ním udělán pohovor, přičemž v podstatě přiznal, že se mu do školy chodit nechce, a to zvláště v úterý, kdy je odpolední vyučování. David byl upozorněn, že svým chováním komplikuje situaci své matce, která už z minulosti má za neomluvenou absenci svých dětí „podmíněný trest“. Výchovné opatření: David bude mít veškerou absenci omluvenou pouze od lékaře, protože matka mu píše omluvenky, jak si on nadiktuje. David zde slíbil, že už do školy bude chodit řádně, matka zde slíbila nad synem lepší dohled.

Kazuistika č. 13

Osobní anamnéza:

Chlapec Karel, věk 16 let, žák 9. třídy.

Rodinná anamnéza:

Karel je nejstarší syn, otec není znám, mladší sestra, otec také neuveden. Matka se vdala a se současným partnerem má další dvě děti. Matka na mateřské dovolené. Současný partner je nezaměstnaný.

Školní anamnéza:

Karel bývá v hodinách roztěkaný. Jeho výkony jsou velmi kolísavé. Někdy splní zadaný úkol sám a dobře, jindy vyžaduje pomoc učitele. Je nutná neustálá kontrola a pomoc, nezbytné je srozumitelné a stručné zadávání úkolů. Při ověřování znalostí musí být stanovena jasná a srozumitelná pravidla při respektování osobního tempa. Ve třídě patří mezi žáky s lepším prospěchem, v anglickém jazyku je nejlepším žákem ve třídě.

Zápis z jednání výchovné komise:

Předmět jednání: 30 neomluvených hodin (jednodenní absence omluvené matkou – „...měl střevní problémy...“, „...měl teplotu...“ pozdní příchody do školy – „...omluvte Káju, ujel mu autobus...“, „...omluvte Káju, zaspal...“, přitom již v půl 7 ráno bývá na sociálních sítích), soustavné zapomínání pomůcek, neplnění zadaných úkolů, nepřevlékání se na tělesnou výchovu. Nevhodné chování ve škole, drzé chování k pedagogickým pracovníkům, vyhrožování typu: „Zítra přijde do školy tatka a to všichni uvidíte!“, agresivní chování, nerespektování pokynů vyučujících, nenošení pomůcek, pozdní příchody, neplnění úkolů. Matka řekla, že ho nedokáže přesvědčit, aby šel do školy, když se mu nechce. Neví si s ním rady. S pláčem přiznává, že ho nezvládá, Kája začal pít a kouřit, je vůči ní agresivní, ona se ho bojí. Přítel jí s výchovou nepomáhá, stará se jen o mladší společné děti. Karlovi dává matka 50 korun denně na svačinu, kdyby mu je nedala, byl by agresivní. Karel měl jít na vyšetření k pedopsychiatrovi, aby mu byla nastavena případná medikace.

Výchovná opatření:

Zde na komisi vyšlo najevo, že problémy s Karlem jsou mnohem závažnější, než škola věděla. Kurátorka řekla, že dlouhodobé problémy už překračují únosnou mez, matka měla už dávno oslovit OSPOD nebo kurátora. Je nutné, aby matka spolupracovala s OSPODem. V případě, že bude Karel agresivní, má telefonovat paní kurátorce a vše jí nahlásit, případně volat PČR. Matka si co nejdříve domluví termín návštěvy kurátorky, kde celou situaci proberou, a s velkou pravděpodobností se bude hledat řešení, kdy se Karel umístí v nějakém výchovném zařízení. Je nutné okamžitě nastavit přísná pravidla., která musí Karel respektovat! Karel si bude poznamenávat do deníčku všechny úkoly, matce ho bude denně ukazovat, aby měla přehled o tom, zda úkoly má, nebo nemá, protože Karel jí lže o tom, že úkoly nemá. Karel bude mít všechny pomůcky v pořádku. Matka zde také podepsala žádost o pokračování ve vzdělání, aby si dodělal základní vzdělání. Matka objedná Karla k pedopsychiatrovi. Karel byl přizván na komisi, kurátorka mu nastínila následující kroky a upozornila ho, že pokud výrazně nezmění své chování, hrozí mu to, že opravdu půjde z rodiny. Karel slíbil nápravu. Byl také upozorněn, že nesmí doma ventilovat výčitky na adresu matky, ta by v takovém případě informovala kurátorku.

Kazuistika č. 14

Osobní anamnéza:

Dívka Gréta, věk 15 let, žákyně 8. ročníku.

Rodinná anamnéza:

Druhé dítě z pěti sourozenců. Z důvodu nevhodného výchovného prostředí a nevyhovujícího prostředí byly všechny děti matce odebrány a umístěny do dětského domova.

Školní anamnéza:

V kolektivu je velmi oblíbená pro svou upřímnou povahu. Aktivně se zapojuje do dění ve třídě. Ve výuce je snaživá. Její výsledky tomu ale často neodpovídají. Učivo, při kterém není nutná návaznost z nižších ročníků, zvládá. Naopak v matematice a v anglickém jazyce jsou její výsledky průměrné.

Výpis z pedagogického deníku:

V poslední době se její chování výrazně zhoršilo. Gréta mívá velmi často záchvaty vzteku, které se projevují vulgárním vykřikováním, vyhrožováním spolužákům i zaměstnancům školy – slova: „běžte do piče, však počkej, budeš litovat, zmlátím tě, budeš se divit, kurva, co čumíš, vypičená škola, piča...“ jsou na denním pořádku, vyhrožování fyzickou likvidací spolužákům, boucháním do zařízení ve škole, sebepoškozování, dnes došlo k sebepoškozování přímo ve vyučování – viz Pedagogický deník. Agresivita u Gréty je nebezpečná pro ni samotnou, spolužáky i pedagogické pracovníky.

11 ZHODNOCENÍ VÝZKUMU

„V dnešní době je spousta dětí vychovávána lidmi, kteří je nepřivedli na svět. Mám na mysli hlavně rodiny, kde se rodiče rozvedli, jeden nebo oba zemřeli, nikdy neuzavřeli sňatek nebo se nemohou z nejrůznějších důvodů o děti starat. Stoupající počet dětí vyrůstá také u dvojic stejného pohlaví, většinou žen. Tyto děti jsou pak částí nových rodin, kterým říkáme rodiny nevlastní, adoptivní nebo pěstounské. Já říkám takovým rekonstituovaným rodinám smíšené. Není-li rodina rekonstituována, je to neúplná rodina“ (Satirová, 2006, s. 153).

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký je vliv prostředí na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenicku a které rizikové chování mezi adolescenty na Jesenicku je nejrozšířenější. Na základě stanoveného cíle byly formulovány následující otázky.

Jaký je vliv prostředí na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenicku?

Z uvedených kazuistik vyplývá, že u dětí ze ZŠ Fučíkova 312, Jeseník má vliv prostředí na rizikové chování klíčovou roli.

Které prostředí má největší vliv na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenicku?

Po pečlivém prostudování všech školních a výchovných dokumentů můžu konstatovat, že téměř všechny děti, které se potýkají s rizikovým chováním, pocházejí z nefunkčního rodinného prostředí.

Jsou to rodiny rozvedené, neúplné, ekonomicky nezajištěné. Velkou roli hraje i vzdělání rodičů, které je na nízké úrovni. V mnoha případech byly děti z rodiny odebrány, protože nesplňovaly vhodné výchovné podmínky pro zdravý růst jedince. Děti byly následně umístěny do dětského domova, kde byla po adaptaci zřejmá náprava v chování, ale i prospěchu. Jsou zde ale i děti z plně funkčních rodin., které dávají přednost své partě.

Jaké rizikové chování dětí a mládeže na Jesenicku nejrozšířenější?

Mezi nejrozšířenější rizikové chování dle školních a výchovných dokumentů, které jsem měla k dispozici, je záškoláctví nejrozšířenější, ale je mnoho dalších aspektů, například co děti na útěku nebo v záškoláctví dělají?

Hypotéza č. 1: Předpokládám, že hlavním činitelem, který ovlivňuje chování dětí je právě prostředí.

Ano, hlavním činitelem, který ovlivňuje chování dětí je právě prostředí, ve kterém se nacházejí. Rodina neznamena jen svazek osob, které jsou k tomu určeny, ale hlavní je domov. Domov je pro všechny vším.

Hypotéza č. 2: Předpokládám, že klíčovým aspektem na vytváření nežádoucího chování je rodinné prostředí, ze kterého dítě pochází.

Hypotéza č. 2 se jednoznačně nepotvrdila, potvrdila se pouze částečně. V mnoha případech i ve funkční rodině mají děti sklon k rizikovému chování, zde hraje významnou roli skupina vrstevníků – parta. Vrstevnická skupina je negativním výchovným činitelem. Svádí rozkolísaného mladého jedince někdy až k asociálnímu chování. To platí především v rodinách, kde již byl vývoj morálních hodnot narušen v rámci vztahové sítě přímo uvnitř rodiny. Trávení společného volného času s vrstevníky je pro adolescenty příjemnější než příprava do školy, pomoc rodičům v domácnosti. Rodiče mnohdy neví, kde a jak jejich děti tráví svůj volný čas. Děti by měly být více zaměstnány, třeba prostřednictvím školy, která k tomu nabízí celou škálou mimoškolních aktivit například formou zájmových útvarů.

Hypotéza č. 3: Předpokládám, že mezi nejrizikovější chování dětí a mládeže jednoznačně patří záškoláctví, lhaní, podvody.

Hypotéza č. 3 se také jednoznačně nepotvrdila.

V závěru výzkumné práce uvádím, že výsledek není možné zevšeobecnit, neboť je uskutečněn na malém výzkumném vzorku. Ale doufám a věřím, že i tato bakalářská práce bude přínosem pro rodiče žáků, kteří se potýkají s rizikovým chováním svých dětí, pro učitele a studenty speciální pedagogiky.

ZÁVĚR

Téma bakalářské práce jsem si zvolila z důvodu osobního zájmu a také kvůli své profesi učitelky vzdělávající děti dle paragrafu 16, odst. 9. Kromě toho žiji v oblasti, která se nachází v pohraničí, kde život není právě jednoduchý (odloučenost, vysoká nezaměstnanost, sociálně slabé rodiny...), a proto se zde problémy s chováním často vyskytují.

Předkládaná práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část vymezuje především pojmy související s poruchami chování a s pojmy rodina, adolescence. V praktické části jsem opět vytyčila cíl, položila výzkumné otázky, na ně navazují hypotézy a zvolila jsem výzkumnou metodu – sběr školních a výchovných dokumentů. Jako ukázkou jsem uvedla 14 kazuistik. Dále jsem provedla analýzu a vyhodnotila hypotézy.

Tematika se mi zpracovávala dobře, neboť jsem se dokázala vžít do situace rodičů, ale i dětí. Sama jsem rodič a má profese učitelky mi ukazuje problematiku z dalšího úhlu pohledu.

Výchova sama o sobě není vůbec jednoduchá činnost a člověk se jí učí po celý svůj život. Nejdůležitější roli hraje samozřejmě rodina (zázemí, pochopení mezi členy rodiny, naslouchání, láska...) a škola (odbornost, nezaujatost, autorita...). Pokud rodina nefunguje správně, odráží se to na rizikovém chování dětí. Nastávají problémy, které je potřeba řešit co nejrychleji a nejintenzivněji, neboť se jedná u dítěte o formování osobnostních rysů a mravních postojů. Pro všechny zúčastněné osoby je rizikové chování velmi nepříjemné, a proto by bylo ideální, kdyby k němu vůbec nedocházelo. Bohužel v reálném životě to tak nefunguje, a proto je potřeba se zvolenou tematikou neustále zabývat, sledovat situaci, zpracovávat získané informace, vzdělávat se a snažit se jak profesně, tak osobně pomáhat situaci co nejefektivněji řešit.

Cíl práce považuji za splněný. V bakalářské práci jsem pracovala s desítkami žáků, v kazuistikách jsem uvedla osobní, rodinnou a školní anamnézu, které úzce souvisí s rizikovým chováním dětí a mládeže na Jesenicku.

Nejde jednoznačně určit, že rodinné prostředí je klíčovým aspektem pro vznik rizikového chování u dětí a mládeže na Jesenicku, neboť jsem výzkum prováděla na jedné škole, ale na Jesenicku je celkem 21 základních škol. Můžu tedy konstatovat, že na ZŠ Fučíkova 312, Jeseník se ve většině případů s rizikovým chováním potýkají děti z nefunkčních rodin a že mezi nejrizikovější chování těchto dětí se řadí záškoláctví, lhaní, podvody, i když se některé děti potýkají i se zákonem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

FISCHER, J. a kol., 2014. *Speciální pedagogika*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-792-7.

GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.

GILLERNOVÁ, I. a kol., 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, Člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2798-1.

JEDLIČKA, R. a kol., 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.

MATOUŠEK, O. a A. KROFTOVÁ, 1998. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK, O., 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-24-9.

MIOVSKÝ a kol., 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga. ISBN 978-80-87258-47-7.

MONATOVÁ, L., 1997. *Pedagogika speciální*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1009-6.

PIPEKOVÁ, J., 2006. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-120-0.

RENOTIEROVÁ, M. a kol., 2003. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0646-2.

SATIROVÁ, V., 2006. *Knih o rodině*. Praha: Práh. ISBN 80-7252-150-0.

SLOMEK, Z., 2010. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-84-6.

SLOWÍK, J., 2016. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0095-8.

VACÍNOVÁ, M., D. TRPIŠOVSKÁ a M. FARKOVÁ, 2010. *Psychologie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-008-2.

VÁGNEROVÁ, M., 1999. *Psychologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-214-9.

VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

VALENTA, M. a kol., 2014. *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0602-6.

Seznam použitých internetových zdrojů

SUCHOVÁ, K., 2019. Vymezení rizikového chování. *Adiktologie.cz* [online]. 16. 1. 2019 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/vymezeni-rizikoveho-chovani>

SEZNAM ZKRATEK

AJ	–	anglický jazyk
Č.	–	číslo
ČJ	–	český jazyk
D	–	dějepis
DŘŠ	–	důtka ředitele školy
DTU	–	důtka třídního učitele
DÚ	–	domácí úkoly
F	–	fyzika
hod.	–	hodina
HV	–	hudební výchova
CH	–	chemie
INF	–	informatika
M	–	matematika
NH	–	neomluvené hodiny
odstav	–	odstavec
NTU	–	napomenutí třídního učitele
OSPOD	–	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
P	–	přírodopis
PČR	–	Policie České republiky
PV	–	pracovní výchova
RJ	–	ruský jazyk
TŘ	–	třída
TV	–	tělesná výchova
tzv.	–	tak zvaný

VO	–	výchova k občanství
VV	–	výtvarná výchova
VZ	–	výchova ke zdraví
Z	–	zeměpis
ZŠ	–	základní škola
ŽK	–	žakovská knížka

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Pedagogický deník	I
-------------------------------------	---

Příloha B - Pedagogický deník

2017–2018	
... přestoupil na naši školu ze ZŠ Javorník.	
... dnes nepřišel do školy, nikdo neomlouval.	
Matka dnes omlouvala syna, byli u lékaře, je nemocný.	
... přišel do školy.	
... není opět ve škole.	
... přišel do školy. V žákovské knížce na 11.–12. 12. omluvenka od matky – nemocný, 13. 12. 2017 u lékaře. Absence omluvena.	
... přijel do školy v 9,35 hodin – zaspal. Byl upozorněn, že pokud se bude zaspání opakovat, bude situace řešena s panem ředitelem. Absence omluvena. Soustavně bez domácích úkolů.	
Opět bez úkolu do Čj.	
... nebyl dnes opět ve škole, nikdo ho neomlouval.	
... přišel do školy, v žákovské knížce je omluvenka od matky.	
... nastoupil na naši školu 27. listopadu 2017. Od té doby nebyl ve škole 1 celý týden. Všechna absence je omlouvána jen matkou. K dnešnímu dni má ze 167 odučených hodin zameškáno 68 hodin. Většinou chybí 2–3 dny v týdnu. Nemá pomůcky do vyučování, dnes si donesl vodové a temperové barvy a 2 štětce. Další pomůcky chybí. Nepíše domácí úkoly. Matku jsem si pozvala do školy na středu 17. ledna 2018 v 11,00 hodin.	
... nebyl dnes opět ve škole. Nikdo neomlouval. Matka se na vyzvání do školy nedostavila. O situaci byl informován pan ředitel. Matka bude pozvána na výchovnou komisi.	
... dnes přišel do školy, bez omluvenky. Uvádí, že nechal žákovskou knížku doma.	
Hodnocení za I. pololetí: Aj – 2, M – 2, Inf – 1, P – 2, Pv – 1, Hv – 2, ostatní předměty Čj, Rj, D, Z, F, Vo, Tv, Vv – nehodnocen. Nehodnocen je vzhledem k vysoké absenci. Klasifikace odložena do konce února. Zameškáno 68 omluvených hodin. NTU za nenošení pomůcek a DÚ.	NTU
Matka pozvána do školy na 31. ledna 2018.	
Matka se do školy bez omluvy nedostavila. Ohledně absence ve škole s žákem hovořil pan ředitel. Ten mu sdělil, že problémy s docházkou měl už ve škole v Javorníku, uvedl také, že se mu do školy chodit nechce a matka mu absenci omlouvá.	
Pozvala jsem matku do školy k projednání přístupu v hodinách Tv a absenci oblečení do Tv. Matka se bez omluvy nedostavila.	

Opět není od 1. února ve škole. Do dnešního dne ho nikdo neomluvil, absence je tedy neomluvená a bude nahlášena na OSPOD a k přestupkovému řízení. Neomluveno – 29 hodin.	29 neomluvených hodin
... do dnešního dne ještě nepřinesl žádný vypracovaný domácí úkol do matematiky.	
... nastoupil na naši školu 27. 11. 2017. Od tohoto dne nepřinesl žádný domácí úkol do českého jazyka, nemá všechny pomůcky do vyučování, převlečení do tělesné výchovy. Chybí sešity, dnes již nemá ani žákovskou knížku. Z odučených 311 hodin chyběl 138 hodin, z toho je 89 hodin omluvených a 49 hodin neomluvených. Omluvená absence je většinou od matky, objevují se omluvenky typu – bolesti hlavy, teplota, nevolnost. Několikrát přišel do školy pozdě – 5–10 minut po zvonění. Matku jsem si několikrát zvala do školy, ale nedostavila se. O situaci informován pan ředitel, bude určen termín výchovné komise.	49 neomluvených hodin. Výchovná komise 1. 3. 2018 v 9,30 hodin.
Dnes omlouvala panu řediteli paní ... – má chřipku. Absence do včerejšího dne je neomluvená, od dnešního dne omluveno. Absence bude projednána na výchovné komisi.	73 neomluvených hodin.
Matka se dnes na výchovnou komisi bez omluvy nedostavila. Termín další výchovné komise je 12. března v 13,30 hodin ve škole v Jeseníku.	Výchovná komise 12. 3. 2018 v 13,30 hodin v Jeseníku
Matka se na výchovnou komisi bez omluvy nedostavila. Odpoledne mi volala paní učitelka, že matka se dostavila do školy ve Vlčicích s tím, že jet do Jeseníku jí nevyhovuje, proto přijela do Vlčic. Vše oznámeno na OSPOD.	
Dnes mi volala matka s tím – „... co ... dělá ve škole, dělá i doma ...“ Informovala jsem matku, že ... ve škole problémy s chováním nemá, že problémem je domácí příprava na vyučování, zakoupení a nošení pomůcek. Matka slíbila nápravu.	
Dnes matka omlouvala syna – zaspali. ... však odmítl odjet do školy v 8 hodin s tím, že má odpolední vyučování a do školy pojedje až v 11 hodin z... Matka mi dala syna k telefonu, sdělila jsem mu, že pokud nepřijede do školy, bude absence neomluvena. Chlapec přijel do školy v 11 hodin. Dnes je absence omluvena. Další absence již bude neomluvena. Informován pan ředitel.	
Dnes přijel do školy v 11 hodin. Absence je neomluvena – 3 neomluvené hodiny.	76 neomluvených hodin
Hodnocení za III. čtvrtletí: Čj – 2-, Aj – 2, Rj – 4-, M – 2, Inf – 2, D – 2-3, Z – 2-, P – 2-, F – 3-4, Vo – 2, Tv – 1, Vv – 1-, Pv – 1, Hv – 1. Udělena DRŠ s návrhem na II. stupeň z chování za 76 neomluvených hodin, zapomínání pomůcek a nenošení DÚ.	DRŠ s návrhem na II. stupeň z chování za 76 neomluvených hodin, zapomínání pomůcek a nenošení DÚ.
Není ve škole, zatím nikdo neomlouval.	

Hodnocení prospěchu a chování za II. pololetí: Chování – 2, Čj – 3, Aj – 2, Rj – 4, M – 2, Inf – 1, D – 2, Vo – 2, F – 3, P – 2, Z – 2, Tv – 1, Pv – 1, Hv – 1, Vv – 2. Udělen II. stupeň z chování za 92 neomluvených hodin, zapomínání pomůcek a domácích úkolů. Velmi špatná příprava na vyučování.	II. stupeň z chování za 92 neomluvených hodin, zapomínání pomůcek a domácích úkolů.
... dnes v hodině nechtěl pracovat, byl drzý.	
2018–2019 Tř. VIII. B, 8. ročník	
... je soustavně bez pomůcek a domácích úkolů.	
Opět nemá omluvenku na 21. září – absence je neomluvená, 6 neomluvených hodin.	6 neomluvených hodin
Bez převlečení do pracovního vyučování.	
Matka se na pozvání do školy bez mluvy nedostavila.	
Soustavně zapomíná pomůcky do vyučování i domácí úkoly.	
Opět není ve škole, nikdo neomlouval.	
Nemá omluvenku na 19. října – absence je neomluvená, 6 neomluvených hodin	12 neomluvených hodin
Pozdní příchod do školy – 3 neomluvené hodiny.	
Matka se na třídní schůzky bez omluvy nedostavila.	
Matka se na pozvání do školy bez mluvy nedostavila.	
Matka se na pozvání do školy bez mluvy nedostavila.	
Dnes opět neměl převlečení do TV. Hodinu narušoval tím, že se fotil se svojí spolužačkou, která mu seděla na klíně (také neměla převlečení – necvičila). Na opakované upozornění pedagogickými pracovníky nereaguje a celé své chování popírá. Prý: „co vám je, co furt máte“. Když byl upozorněn, že půjde do ředitelny, tak jednal impulsivně, vztekla: „...tak kde toho ředitele máte, zítra přijde můj taťka a všichni před ním budete sedět, taťka udělá pořádek...“ Neustále vyhrožuje otcem, žádá můj osobní telefon, že chce volat otcí...“ a běda, jak mu jeho mobil ředitel rozbije, tak uvidí ...“ Celému incidentu byly přítomné asistentky pedagoga. Vše projednáno s ředitelem školy, který měl s žákem pohovor.	
Matka se na pozvání do školy bez mluvy nedostavila.	
Opět má na 15.–16. 11. opět omluvenku jen od matky – „střevní problémy“, u lékaře nebyl. Absence je neomluvená – 12 neomluvených hodin.	27 neomluvených hodin
Dnes opět bez převlečení do hodiny TV, i když byl ředitelem školy upozorněn, že když nebude mít převlečení, bude mít hodinu neomluvenou. Dnes tedy 1 neomluvená hodina.	TV- neomluvená hodina. 28 neomluvených hodin
Hodnocení prospěchu a chování za I. čtvrtletí: Čj – 3, Aj – 2, Rj – 3-, M – 2-, Inf – 2, D – 3-4, Vo – 2, F – 4, Ch – 3, P – 4, Z – 1-, Vv – 2, Vz – 3, Tv – 2–3, Pv – 1–2, Hv – 3. Absence: 39 omluvených a 27	DŘŠ za 28 NH, nenošení pomůcek,

neomluvených hodin. Udělena DRŠ za 28 NH, nenošení pomůcek, neplnění zadaných úkolů, nevhodné chování.	neplnění zadaných úkolů, nevhodné chování.
Dnes bylo zasláno OZNÁMENÍ O ZANEDBÁNÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY na Městský úřad Jeseník.	
... dnes přišel do školy v 9,30 hodin. Jako důvod pozdního příchodu uvedl, že si večer nachystal domácí sešit do Čj a ráno ho nemohl najít. V žákovské knížce opět omluvenka od matky – „... ujel mu autobus...“ Absence je NEOMLUVENÁ. Matka se na pozvání do školy opět nedostavila. Hodnocení prospěchu a chování za I. čtvrtletí není v žákovské knížce podepsané.	30 neomluvených hodin
Matka pozvána na výchovnou komisi.	Výchovná komise 28. 11. 2018
Matka se dostavila výchovnou komisi.	
Projednána absence, zapomínání pomůcek, chování ve škole – viz zápis z jednání. Při dnešní hodině angličtiny byl ... rušivý element. Neustále upoutával pozornost svých spolužáků tím, jak celou noc nespál, protože brzo ráno (4. hodina ranní) musel jet do Jeseníku, aby se s někým popral. Padla přezdívka „Čaňanský“. Je velice nabuzený, neustále si protahuje ruce, předvádí svaly spolužákům, upozorňuje na své fyzično. Dále upozorňuje na své poraněné ruce, jak ho bolí, protože někoho zbil. Cituji: „Já jsem mu to nandal, jeho hubu by nikdo nepoznal, doufám, že to někdo natočil a pošle mi to ...“	
Dnes o přestávce v čase 11:45 kopal agresivně s jedním spolužákem do mladšího spolužáka. Na mé pokyny reagoval až po delší době. Incident jsem zapsala do deníčku matce.	
O přestávce, těsně před zvoněním (12:34 hod.) nerespektoval mých pokynů. Se spolužáky se přetlačovali o dveře, které následně praskly. Věc nahlášena vedoucí pracoviště, která volala řediteli školy. Zapsáno v žákovské knížce.	
O přestávce v čase 12:34 hod. jsem byla svědkem incidentu, kdy se se spolužáky přetahoval násilně o dveře své třídy, které následně praskly. Věc jsem nahlásila vedoucí odloučeného pracoviště. Snažil se vše popřít.	
Dnes nebyl opět ve škole. Nikdo ho neomluvil.	
Dnes matka omlouvala syna, je nemocný, byli u lékaře. Omlouvala se, že volá až dnes, neměla kredit.	
Dnes ráno při příchodu žáka do školy se jej dotazuji, zda má u sebe telefon. Tvrdí, že ho má v šatně v bundě, na vlastní zodpovědnost. Na začátku první hodiny slyším zapípání mobilu. Tvrdí, že to nebyl on. Poté říká, že ho má v tašce a že mi ho neodevzdá. „Nevím, proč bych Vám ho měl dávat, mě nezajímá, že to tak ředitel rozhodl.“ Chvilí se snaží si stát za svým názorem, je podrážděný. Domlouvám mu. Naštvaně sedí a pak se zvedá a mobil mi dává na stůl.	

Dnes opětně bez převlečení do hodiny TV. Hodina neomluvena.	TV - 1 neomluvená hodina
Dnes neodjel autobusem domů ve 12:00 hod. Tvrdil, že jede do Jeseníku a teď jde na návštěvu ke spolužákovi.	
Dnes v hodině hudební výchovy nechtěl pracovat, později neustále vyrušoval, vykřikoval. Na napomenutí učitele nereagoval.	
Dnes v hodině zeměpisu neustále vyrušoval, bavil se se spolužáky a nejevili zájem o výuku. Na napomenutí reagoval se slovy: „...nic se mi dnes dělat nechce.“ Zadanou práci odbyl.	
Hodnocení prospěchu a chování za I. pololetí školního roku 2018/2019: Ch – 1, Čj – 3, Aj – 2, Rj – 3, M – 2, Inf – 1, D – 3, Vo – 3, F – 4, Ch – 4, P – 2, Z – 3, Hv – 2, Vv – 1, Vz – 2, Tv – 2, Pv – 1. Absence – 76 omluvených a 31 neomluvených hodin. Zlepšil se v docházce do školy. Příprava na vyučování je nedostatečná, často zapomíná pomůcky a domácí úkoly.	
Opětně bez převlečení do hodiny TV – hodina neomluvena.	TV - 1 neomluvená hodina
Opětně bez převlečení do hodiny TV – hodina neomluvena. ... je to úplně jedno.	TV - 1 neomluvená hodina
Není ve škole, nikdo neomlouval.	
Do školy přišel bez omluvenky, uvedl, že mu bylo špatně. U lékaře nebyl, absence je za včerejší den neomluvená. Matka se školou nespolupracuje, syna omlouvá jen někdy. Nemívá podepsaný deníček, žákovskou knížku. Na vyučování se nepřipravuje.	8 neomluvených hodin
Neměl ve škole učebnici ani sešit. Od začátku hodiny odmítal pracovat. Neustále vykřikoval a rušil se spolužákem všechny ostatní. Na domluvu reagoval posměšným smíchem. Učení ho prý nebaví. Řekla jsem mu, že do této třídy nerada chodím právě pro jejich nehezké chování. Nakonec mi řekl, že se mám podívat, jak vypadám a co dělám, a zase se smál. Pak jsem si ho přestala všimnout a on se uklidnil a do konce vyučování se válel po lavici.	
Opět nebyl dnes ve škole, nikdo ho neomluvil.	
Dnes omlouvala matka syna, byli u lékaře, je do konce týdne nemocný.	
Dnes v hodině matematiky po zadání úkolu ... tvrdí, že nemá propisku a nemá čím psát. Povolila jsem mu, ať píše tužkou a doma si potom práci přepíše perem. Reagoval ihned se slovy: „... to ne, psát doma nic nebudu“. Řekla jsem mu, že si tedy práci napíše po vyučování. Opět reagoval se slovy: „... nechtějte mě vytočit“. Nepracoval a po zbytek hodiny si tužkou bouchal do pouzdra. Po telefonické domluvě s matkou vše oznámil i to, že si syna nechám po vyučování. Matka přislíbila, že si s ... promluví.	

Při čekání na odchod na oběd, chytil spolužáka velkou silou do „kravaty“ a odmítal ho pustit. Na moje vyzvání o uvolnění sevření se jen vysmíval. Ruce měl sevřené v pěst, neustále sebou škubal a předváděl svou sílu. Snažila jsem se vymanit chlapce z jeho sevření a přitom se škrábl o můj nehet. Okamžitě začal vykřikovat, že jsem ho škrábla a nakonec prohlásil dost nenávislně „že jsem to posrala“. Spolužáka poté pustil. Událost sdělena třídní učitelce.	
Vzhledem k tomu, že si neplní domácí úkoly, nenosí pomůcky do vyučování a ve škole se chová nevhodně k zaměstnancům školy a spolužákům, je matka pozvána do školy na 1. března 2019.	
Matka se do školy opět bez omluvy nedostavila.	
Matka omlouvala syna, jdou k lékaři. O návštěvě školy údajně nevěděla. Matka neplní dohodu z výchovné komise konané dne 28. 11. 2019 – nekontroluje deníček a žákovskou knížku. Žákovská knížka není vůbec podepsaná již 14 dnů.	
Úmyslně pošťuchuje a bouchá do mladšího spolužáka. Na mé upozornění tvrdí, že o něj nechtěně zavadil.	
Dnes ráno při příchodu do školy tvrdí, že u sebe nemá mobilní telefon a dnes si ho nechal doma. Osmou hodinu při pracovní výchově mu mobil začal vyzvánět v batohu. Hovořím s ním o lhaní a pravidlech, která jsou ve třídě nastavena. Omlouvá se a mobil mi odevzdává na stůl.	
Dnes těsně po zvonění před sedmou vyučovací hodinou, chytil spolužáka a chtěl mu narovnat záda. Spolužák souhlasil, ale neuvědomuje si, že má větší sílu a může mu i ublížit. Situace řešena a ...přislíbil, že se nebude dotýkat žáků a po zvonění bude ve své třídě.	
Hodnocení prospěchu a chování za III. čtvrtletí: Čj – 3-, Aj – 2, Rj –3, M – 2, Inf – 1-, D – 3-, Vo – 3, F – 3, Ch – 3–4, P – 3, Z – 3, Hv – 2, Vv – 2, Vz – 3, Tv – 2, Pv – 2. Asence – 106 omluvených a 3 neomluvené hodiny. ... se opět zhoršil v docházce do školy. Příprava na vyučování je nedostatečná, často zapomíná pomůcky a domácí úkoly, žákovská knížka i deníček jsou nepodepsané. DTU za 3 neomluvené hodiny, nenošení pomůcek a nevhodné chování. Matka se školou nespolupracuje, pravidla stanovená na výchovné komisi neplní.	DTU za 3 neomluvené hodiny, nenošení pomůcek a nevhodné chování.
Matka se dostavila do školy. Projednána příprava na vyučování, nošení pomůcek, omlouvání nepřítomnosti ve škole. Matka opět slíbila nápravu, každých 14 dní se bude telefonicky na syna informovat.	
Matka se zatím na synův prospěch, chování, nošení pomůcek a úkolů neinformovala.	
Pozdní příchod do školy – zaspal. Upozorněn, že pokud ještě jednou zaspí, hodina bude neomluvena.	
Chválím za práci a snahu v hodinách matematiky.	
Dnes nemá převlečení do TV, hodina neomluvena.	

Dnes nevhodné chování vůči mladšímu spolužákovi. Spolu se spolužákem jej pošťuchují, nadávají mu.	
Dnes o přestávce jsem žáka přistihla, jak bere špendlíky z nástěnek na chodbě, po mém upozornění toho nechává.	
Dnes odešel sám se stejně starým spolužákem po vyučování na oběd.	
Neustále navštěvuje naši třídu, i přes zákaz. Na mé upozornění nereaguje, pouze vulgárním odmlouváním. O přestávce provokuje slabší žáky.	
Dnes během šesté hodiny neukázněný, chodí po třídě, již v jednu hodinu si balí batoh na záda. Několikrát upozorněn na to, že je vyučování a má zadané povinnosti, ty si poté splnil. V počítačové učebně úmyslně spolužačce vypl počítač, smál se u toho a tvrdil, že nic neudělal. Když ho upozorňuji na jeho chování, začne se vztekat, poté odchází svévolně na záchod. Jdu za ním a říkám mu, že je hodina a nebude si dělat, co chce. Na to odpovídá: „Běžte pryč a nemluvte na mě!“ Říkám mu, že má tři minuty na to, aby se uklidnil a vrátil se do třídy ke své práci, jinak zůstává po škole. Odpovídá: „Nikde zůstat nebude, sbalím si věci a jdu s tady do piče.“ Říkám mu, že poté si následky ponese on sám a že na mě jeho výhrůžky neplatí. Začíná se usmívat a odchází zpět do třídy. Poté sedí u počítače, mlčí a nikoho si do konce hodiny nevšímá.	
Není ve škole, zatím nikdo neomlouval.	
Dnes matka omlouvala syna. Byli u lékaře, protože má mírně opuchlou ruku. Do pátku doma. Matka uvedla, že v sobotu byli se synem na chirurgii, tam ruku zrentgenovali – nic vážného s rukou nemá.	
Hodnocení prospěchu a chování za II. pololetí školního roku 2018/2019: Čj – 2, Aj – 2, Rj – 3, M – 2, Inf – 1, D – 3, Vo – 2, F – 3, Ch – 3, P – 2, Z – 2, Hv – 2, Vv – 2, Vz – 2, Tv – 3, Pv – 2. Absence: 203 omluvených a 10 neomluvených hodin. Udělen II. stupeň z chování za 10 NH, nenošení pomůcek a DÚ a drzé chování.	

2019 - 2020 tř. VIII. D, 9. ročník	
Dnes nebyl ve škole, nikdo ho neomlouval.	
Dnes mne během 8. vyučovací hodiny – tělocviku – trefil silným kopem balónem do hlavy (oblast levého spánku a ucha). Ačkoliv na místě projevil lítost, nechal se téhož dne na zastávce autobusu slyšet, že: „si za to můžu sama, že jsem se mu tam neměla motat“ (nacházela jsem se však na zcela opačné straně hřiště, kde jsem s jinými žáky trénovala hod na koš; svědkem je paní asistentka). Později se přiznal, že chtěl balónem úmyslně zasáhnout spolužáka, který však uskočil a balon pokračoval dál na mne. Žák se i přes opakovanou poučení chová v hodinách TV nebezpečně vůči svým spolužákům i pedagogům a nedomyšlí následky.	
Má zakoupeny všechny pomůcky, zaplacen fond žáka.	
Dnes ráno tvrdil, že u sebe nemá mobilní telefon. Jeho povinností je, odevzdávat jej do sborovny. Na začátku druhé vyučovací hodiny telefon vytahuje z aktovky. Po napomenutí odevzdává k mému stolu ve třídě. V průběhu vyučování telefon zmizí, ale Karel se nepřizná. Tentokrát si telefon ponechává u sebe se slovy: „... odevzdávat ho nikomu nebudu, koupil jsem si ho já“.	
Při příchodu do školy tvrdí, že mobil u sebe nemá. Během dne jej několikrát vytahuje. Když mu říkám, ať ho odevzdá, reaguje slovy: „Nic odevzdávat nebudu, je to moje ...“	
Během přestávky chodí do ostatních tříd, na upozornění, že se má vrátit do své třídy reaguje slovy: „Nezajímá mě to, budu, kde budu chtít.“ Vše zapsáno do ŽK. Když zjišťuje, že mu píšu poznámku, vrací se do své třídy.	
Dnes ráno neodevzdal mobilní telefon, tvrdí, že mu jej zabavila maminka a proto ho nemá u sebe.	
V poslední hodině vytahuje mobil. Ráno tedy opět lhal, že mu ho matka zabavila.	
Matka omlouvala syna, jdou k lékaři. ... zvrací.	
Matka mě telefonicky informovala, že syn přijde do školy ve čtvrtek. Na třídní schůzky se nedostavila.	
Dnes při mém dozoru na chodbě přiletěl do třídy VIII. D a začal bezdůvodně svého mladšího spolužáka chytat pod krkem a bouchl s ním o kobercovou stěnu, málem se převrátila, podle něj to byla sranda. Po té, co jsem mu řekla, že to není žádná sranda, začal po mě křičet: „Tak mi dejte bombu,“ a vřískal po mně. Když jsem mu řekla, ať po mně nekřičí, že by se měl uklidnit, zařval na mě: „NEBO CO?“ Znělo to výhružně.	
Dnes jsem přišla do 2. vyučovací hodiny do třídy VIII. B (Matematika). Všimla jsem si, že má u sebe mobilní telefon, proto jsem jej vyzvala, aby jej odevzdal paní asistentce na okno na určené místo. Tuto výzvu jsem opakovala několikrát – chlapec absolutně nerespektuje, že během hodiny má mít mobil odevzdaný či vypnutý dle pravidel na škole. Celkové další chování během dne bylo rovněž neuspokojivé –	

<p>byl hlučný, jeho práce v hodinách byla minimální a klasický problém nastal před hodinou tělesné výchovy: když jsem jej vyzvala, ať se převleče do cvičebního úboru, začal se vymlouvat na bolest zad (ačkoliv nemá žádnou úlevu od lékaře ani omluvenku od matky). Sdělila jsem mu, že v tom případě bude sedět na lavičce pro necvičící v tělocvičně. Ihned po příchodu do hodiny TV vběhl i přes můj opakovaný zákaz do nářadovny, kde se položil na matrace. Opět jsem musela opustit třídní kolektiv a jít za ním, abych jej přiměla k opuštění nářadovny (kde žák nesmí být sám bez dozoru pedagoga), což po mnoha urgencích velmi neochotně učinil.</p>	
<p>Hodnocení prospěchu a chování za I. čtvrtletí: Čj – 2, Aj – 2, Rj –2–3, M – 4, Inf – 2, D – 3, Vo – 3, Ch – 2-, F – 2–3, P – 2, Z – 2, Vv – 1–2, Pv – 2, Tv – 3, Hv – 1, Vz – 3. Zameškáno 21 omluvených a 4 neomluvené hodiny. Došlo k výraznému zhoršení prospěchu. Špatná příprava na vyučování. Udělen NTU za 4 NH, nenošení pomůcek a DÚ a nevhodné chování.</p>	<p>NTU, 4 neomluvené hodiny</p>
<p>Dnes při odchodu na oběd nerespektoval můj pokyn setrvat na chodbě a počkat na ostatní děti a svévolně opustil budovu školy. Sám odešel na oběd do jídelny - bránou určenou pro vjezd automobilů. Při příchodu do jídelny seděl u učitelského stolu a už měl oběd skoro sněžený. Po mém napomenutí, že se má zklidnit a přestat křičet (řvát), zanechal veškeré nádobí na stole, zvedl se a opět svévolně odešel-přitom za sebou bouchl dveřmi. Rána dveřmi byla tak silná, že jsem myslela, že je poškodil. Po mém příchodu do školy jsem vyhledala ... v počítačové učebně a žádala jsem po něm vysvětlení jeho nevhodného chování. Nebyl schopen žádné sebekritiky, opět třískl dveřmi a drze mi řekl: „Co zase...“</p>	
<p>Nerespektuje pravidla třídy. Neodevzdává mobilní telefon na určené místo. Po napomenutí reaguje slovy: „...vůbec mi na něj nesahejte“.</p>	
<p>Během měsíce opět 1× zaspal. Přibyly 2 neomluvené hodiny.</p>	<p>6 neomluvených hodin</p>
<p>Včera nebyl první dvě hodiny ve škole. Tvrdil, že byl u lékaře a lékař neordinoval, matka však jako omluvenku do žákovské knížky napsala „ZASPAL“. Absence je neomluvena.</p>	<p>8 neomluvených hodin</p>
<p>Dnes odmítá pracovat v hodině Fyziky, upozorněn, že práci dodělá v pátek po vyučování. V hodině Tv necvičí, opět nemá převlečení do Tv.</p>	
<p>Dnes opět bez převlečení do Pv a Tv. Matka upozorněna prostřednictvím ŽK.</p>	

Zdroj: Interní zápisy pedagogických pracovníků ZŠ Fučíkova312, Jeseník

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Radana Michálková

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Vliv prostředí na rizikové chování dětí a mládeže na Jesenicku

Rok: 2020

Počet stran textu: 46

Celkový počet stran příloh: 9

Počet titulů českých použitých zdrojů: 17

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Moucha, CSs.